

A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara
Kossuth Kutató Öntevékeny Csoportjának
Közleményei

I.

Miskolc
2006

Szerkesztette:

Fazekas Csaba
Kalla Beáta Imola

A kiadvány anyaga elérhető
a Magyar Elektronikus Könyvtárban:

<http://www.mek.oszk.hu>

Készült ... példányban.

A kiadvány megjelenését a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi
Kara támogatta.

Előszó

A 2005. november 23-án tartott II. Történet-és Társadalom Tudományi Napok előadásait, valamint a kapcsolódó hozzászólásokat tartalmazó füzetünk megjelenése jelentős állomás a Miskolci Egyetem bölcsészkarán működő Kossuth Kutató Öntevékeny Csoport életében.

A Kossuth Kutató Öntevékeny Csoport tagjai először 2003-ben, Fazekas Csaba egyetemi docens javaslatára, a Kossuth-év kapcsán az Oktatási Minisztérium által kiírt pályázatra fogtak először össze, hogy Kossuth Lajos még kiadatlan szerkesztői jegyzeteit felkutassák és publikáció formájában a szakmai közönség elé tárják. A kutatómunka és a jegyzetek sajtó alá rendezése valódi csoport-munkában született kilenc egyetemi hallgató részvételével és a szemináriumot vezető oktató irányításával.

A csoport elkészült munkája, mely a *Kossuth Lajos: Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz I. (1841)* címet kapta, a pályázat első díját nyerte el. Ez ösztönözte a csoport tagjait a munka folytatására. A csoport hivatalosan 2004 nyarán alakult meg azzal a céllal, hogy a Kossuth *Pesti Hírlapban* megjelent szerkesztői jegyzeteit, a már elkészült és megjelent 1841-es éven túl, az 1842-1844. évből is sajtó alá rendezze és publikálja, ezzel is kibővítve, színesebbé téve a Kossuth hírlapírói munkásságáról és személyiségéről alkotott képet. A csoport 2004 őszén, a Miskolci Egyetemen megrendezett helyi Tudományos Diákköri Konferenciáról továbbjutott az Országos Tudományos Diákköri konferenciára, ahol 4. helyezést illetve különdíjat kapott a *Kossuth Lajos: Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz II. (1842)* címet viselő munkájával, amely lényegében a forráskiadvány-sorozat 2. kötetének kézírata.

A kutatómunka során azonban egyre inkább fontossá vált, hogy a kutatás mellett, a történelem iránt érdeklődő hallgatók és a korszakkal foglalkozó oktatók is megismerjék a csoport tevékenységét, kutatásának eredményeit. Ennek érdekében kapcsolódott a csoport a Miskolci Egyetemen működő hallgatói öntevékeny csoportok összefogásában megrendezésre kerülő Történet- és Társadalomtudományi Napok szervezőihez. Először 2004 novemberében került megrendezésre a Miskolci Egyetemen e több napos konferencia, ahol minden öntevékeny csoport egy-egy napot szentelt a saját témájának, melynek keretében hallgatók és oktatók, valamint meghívott neves előadók tartottak előadásokat a csoportok által megadott témakörökben. A Kossuth Kutató Öntevékeny Csoport először Velkey Ferencet, a Debreceni Egyetem docensét, valamint miskolci oktatókat, Bona Gábor professzor urat nyerte meg e cél érdekében tartandó előadásra, majd a következő évben Fazekas Csaba és Pajkossy Gábor (ELTE BTK) emelte előadásával a csoportunk által szervezett szakmai konferencia színvonalát. Az évről-évre megrendezett tudományos napok egyre nagyobb számban vonzották az érdeklődő hallgatókat, lehetőséget teremtve egy-egy téma alaposabb megismerésére, teret engedve megválaszolatlan kérdéseik feltevésére és lehetőséget biztosítva neves kutatókkal történő találkozásra.

A Kossuth Kutató Öntevékeny Csoport a kutatómunka mellett fontosnak tartja, hogy az egyetem hallgatói közül tagjai közé olyan fiatalokat, akik érdeklődnek a kutatómunka iránt. A csoport új tagokat is köszönhet-e rendezvényeknek, mely igazolni látszik célkitűzéseit, mellyel arra törekszik, hogy az általunk végzett munka ne csak

egy forráskiadvány legyen, hanem közelebb hozza a történelem szakos hallgatókat választott pályájuk megismeréséhez.

Jelen kiadványunk a 2005. november 23-án megrendezett nap előadásait és az előadásokat követő vitát, kérdéseket tartalmazza, elhangzásuk sorrendjében. Füzetünket képmelléklettel, valamint egy függelékként közölt forráspublikációval egészítettük ki.

Reményeink szerint e füzet megjelenése is hozzájárul ahhoz, hogy egyre többen megismerjék a Kossuth Kutató Öntevékeny Csoport tevékenységét, munkájának eddig elért eredményeit és kedvet éreznek majd a csoport rendezvényein való részvételre.

Miskolc, 2006. november 13.

Kalla Beáta Imola

Kossuth felirati beszéde és az 1848-as monarchiai forradalmak

„A hatás, amelyet Kossuth e beszéde nem csupán Magyarországon, hanem egész Ausztriában, és különösen Bécsben előidézett, hallatlan volt. Mi több, minden túlzás nélkül megkockáztathatjuk azt az állítást, hogy nem volt még beszéd az európai kontinensen, amely hasonló, tartós hatást gyakorolt volna.” – írta több mint 130 évvel ezelőtt a bécsi forradalom krónikása, Heinrich Reschauer.¹ A beszéd (a bécsi forradalom „keresztelőbeszéde”) és a magyar alsótábla ennek nyomán elfogadott felirati javaslata, amely a párizsi forradalmat követően a Habsburg-birodalomban, Bécsben és Pesten is mozgásba hozta az eseményeket, 1848 történetének egyetlen elbeszéléséből sem hiányozhat. A Monarchia harmadik jelentős központjában, Prágában az események minden jel szerint ettől függetlenül alakultak, de egészen téves az a beállítás is, amely szerint a csehországi és a pozsonyi események között fordított összefüggés létezett volna.² A régebbi magyar szakirodalom ugyanakkor minden jel szerint többet értett bele a beszédbe annál, mint amennyit Kossuth ténylegesen követelt. Kossuth a felirati beszédben egy újabb megfogalmazás szerint is a reformellenzék teljes programjának életbe léptetését kívánta volna. Ebben a magyarázatban, írta legújabban Kosáry Domokos, kimutatható Horváth Mihály értelmezésének hatása, aki azt sugallta, hogy a pozsonyi rendi országgyűlés már március 3-án – tehát Párizs után, de Bécs, illetve Pest előtt – elfogadta a polgári nemzetállam teljes programját. Kosáry ezzel szemben még 1952-ben bemutatta, hogy Kossuth a belső reformok tekintetében az országgyűlésen addig kialakított elvi eredmények azonnali életbe léptetését követelte³ – jóval kevesebbet tehát, mint amit ő maga szükségesnek tartott, ami az Ellenzéki Nyilatkozatban szerepelt, és ami öt hét múlva az áprilisi törvényekben megvalósult. Kossuth azonban, ezzel egyidejűleg, megsemmisítő bírálatot gyakorolt az abszolutizmus felett, a dinasztíát gyökeres politikai fordulatra hívta fel, ennek jegyében pedig felelős magyar kormányt, míg az örökös tartományoknak alkotmányt követelt. Mindenekelőtt a beszéd ezen aspektusai voltak azok, amelyek mind Pesten, mind Bécsben mozgósították a változások erőit, ennek nyomán pedig kölcsönhatások léptek működésbe Bécs, Pozsony és Pest között. Az alábbiakban röviden összegezem a beszéddel kapcsolatos filológiai problémákat, majd bemutatom, miként járult hozzá a beszéd a hangulat forradalmi átfordításához Pesten, illetve Bécsben.

---

¹ RESCHAUER, HEINRICH: Das Jahr 1848. Geschichte der Wiener Revolution. I. Wien, 1872. (RESCHAUER, 1872.) 110. p.

² Wolfgang Mommsen szerint „[d]ie ersten und in mancher Hinsicht entscheidenden Impulse gingen aus Böhmen aus. Lajos Kossuth nutzte das Zusammentreten der böhmischen Stände am 3. März zu einer grossen Rede” MOMMSEN, WOLFGANG: 1848. Die ungewollte Revolution. Die revolutionären Bewegungen in Europa 1830–1849. Frankfurt/Main, 1998. 120. p. A valóságban a rendi gyűlés mielőbbi összehívását március 2-án csak kezdeményezték (ennek híre aligha befolyásolhatta Kossuthot), a híres Vencel-fürdői összejövetelre pedig csak március 11-én került sor.

³ KOSÁRY DOMOKOS: Kossuth Lajos harca a feudális és gyarmati elnyomás ellen. In: Emlékkönyv Kossuth Lajos születésének 150. évfordulójára. Bp., 1952. I. 79-81. p.; Uő: Kossuth Lajos a reformkorban. Bp., 2002. 451-452., 479. p.

A felirati beszéd

E sorok írója egy nemrég megjelent tanulmányában foglalkozott a felirati beszéd magyar szövegével, illetve a különböző német fordításokkal kapcsolatos kérdésekkel.⁴ Az említett tanulmányban megállapítottam, hogy ha Kossuth készített is beszédfogalmazványt, az nem maradt fenn; az elhangzó beszéd szövegét több – három vagy négy – gyorsíró által készített lejegyzések alapján ismerjük, s a hírlapi közlések ezeken alapultak. A teljes (pontosabban legteljesebb) szöveg mindjárt másnap a *Budapesti Híradó*ban jelent meg, míg a többi magyar lap négy, illetve tizenegy napos késéssel, cenzori beavatkozás nyomán csupán megcsonkított szöveget hozhatott. Az egyik lap, a *Nemzeti Újság* közléséből azonban az is kiderül, hogy Kossuth egy-egy (nem koncepcionális jelentőségű) mondata – minden bizonnyal a szerkesztés, s nem cenzori tiltás eredményeként – még a legteljesebb közlésből is kimaradt.⁵ Azon megállapításokból kiindulva, miszerint több német fordítóval és több fordítással kell számolnunk, kimutattam, hogy a beszédéről öt, a javaslat nyomán az alsótábla által elfogadott feliratról három egykorú fordítást ismerünk, közülük pedig háromról, illetve kettőről állíthatjuk nagy valószínűséggel, hogy nem *post festa*, március 13. után, mintegy a dokumentálás igényével keletkeztek, hanem a bécsi forradalmat megelőző napokban – gyűanyagként – szerepet is kaphattak a közhangulat forradalmi átforgalmazásában. Ehhez most egy újabb fordítást tehetünk hozzá. Címe: „Anrede des Wohlgebornen Herrn Ludwig v. Kossuth, Landtags-Deputirten des löbl. Pester Comitates. Gehalten an die löbl. Stände in der am 13. [!] März 1848 zu Preßburg versammelten Circular-Sitzung”. E fordítás, a Kossuth által felolvasott felirati javaslat kivételével, a beszéd teljes szövegét tartalmazza, a végén a kerületi elnök az egyhangú határozatot bejelentő szavaival, majd Kossuth ezt követő indítványával (bízzák meg Szentkirályi Móric kerületi jegyzőt a felirati javaslat elkészítésével és tartsanak aznap délután is kerületi ülést). A fordítás a beszéd egyetlen ismert (magyar) szövegváltozatának sem feleltethető meg (tartalmazza viszont a *Nemzeti Újság* közlésének azon elemeit, amelyek a többi közléshez képest „többletnek” tekinthetők), itt rövidebben, amott hosszabban vagy más sorrendben, egészében véve azonban hüen, bekezdéseken keresztül pedig szinte szó szerinti pontossággal adja vissza azt, amit Kossuth beszédéből lejegyeztek. Hogy a nyomtatvány március 13/15., tehát a fordulat előtt vagy (s ez a valószínűbb) az után hagyta el Schmid és Busch nyomdáját, nem tudjuk: bizvást feltehetjük azonban, hogy a fordítás a beszédet követően rövidesen elkészült, továbbá hogy (kéziratban) e fordítás is szerepet kaphatott az események alakításában.⁶

---

⁴ Kossuth felirati beszédéhez. (1848. március 3.) In: Emlékkönyv Orosz István 70. születésnapjára. Szerk.: ANGI JÁNOS – IFJ. BARTA JÁNOS. Debrecen, 2005. 169–179. p.

⁵ Uo. 172. p.; ld. még. 11. jegyzet.

⁶ Preßburg, 1848. Gedruckt bei Franz Edlen v. Schmid & J. J. Busch. A röpirat egyelőre egyetlen ismert példánya Hermann Róbert tulajdona, fénymásolatát 2006 márciusában juttatta el hozzám (baráti szívességét ez úton is köszönöm), azaz az előadás idején e fordítás létezéséről még nem tudtam.

A felirati beszéd és Pest-Buda

Mint már említettük, a felirati beszédben Kossuth a támogatás maximalizálása (gyors és egyhangú elfogadtatása) érdekében annak törvénybe iktatását indítványozta, amelyről már megegyezés született a két tábla között. Ez tehát nem volt azonos a teljes reformprogrammal: sem a megoldandó kérdések körét, sem pedig a változtatás radikalizmusát tekintve. Hadd szemléltessük ezt az úrbéri viszonyok eltörlésének tárgykörében. Az Ellenzéki Nyilatkozat általános és kötelező örökváltságot követelt az állam közbejöttével (Kossuth 1846-ben ennél többet kívánva, felvetette, hogy a földesurak kárpótlásából vállaljon részt az állam is), az 1848. áprilisi törvényekben pedig a jobbágyság terheinek általános és azonnali eltörlését mondták ki a földesurak állami kárpótlásával. A felirati javaslatban viszont mindössze az úrbéri viszonyokból való kárpótlással összekötött kibontakozásról van szó, a konkrét formára a felirati beszéd után, Kossuth, illetve Szentkirályi Móric által készített tervezetek nyilvánvalóan több éves folyamattal számoltak, továbbá abból indultak ki, hogy a váltságösszeget a parasztok fizetik meg – s Szentkirályi tervezetét március 14-én, már Metternich bukása után, napirendre is tűzték. Orosz István szerint „úgy tűnik, mintha az ellenzék vezetői lemondtak volna arról, hogy a jobbágyfelszabadítás ügye megoldódhat az 1847 novemberében kezdődött országgyűlésen”. Másnap reggelre azonban – a körülményeket Varga János 1971-ben tárta fel – megszületett a döntés az azonnali jobbágyfelszabadításról, és a földesurak állami kárpótlásáról. Március 14-én és 15-én az alsótábla további alapvető jelentőségű döntéseket is hozott: a „szomszéd szabad sajtóra” hivatkozva meghagyta sajtótörvény, továbbá a nemzetőrségről szóló törvény kidolgozását, és is kijelentette: a felirati javaslatba (egyebek között) immár beleérti az esküdszékek létrehozását, az uniót Erdéllyel és (a felelős kormánnyal „válhatlan kapcsolatban” lévén) az évenkénti (azaz állandó) országgyűlést Pesten.⁷ A felirat követeléseinek kibővülésében (a politikai helyzet alapvető megváltozásán túl) már a pozsonyi és a pesti liberálisok és radikálisok között a felirati beszéd nyomán intenzívvé vált érintkezés és viták eredményei is tükröződtek.

A felirati javaslat, miután azt március 3-án délután a kerületi ülésen jóváhagyták, másnap az Ellenzéki Kör válaszmánnya elé került Pesten. A felelős kormányra vonatkozó követelést hatalmas „lelkesedés” és „elragadtatás” fogadta, ennek ellenére számos liberális ellenzéki szóvá tette, hogy „a sas szabad röptében akadályokra talált”, „a szabadság szelleme nemes lendületében törpe körülményekkel volt kénytelen alku-
dozni”. A határozat kinyilvánította, hogy a Kör „a nemzeti alkotmány ezen tervét, közös teherviselést, esküdszéken alapuló bűnvádi eljárást, képviseleti rendszert egyenlőség alapján, pesti évenkénti országgyűlést képező főoszlopokat, s az egész alkotmányt megerősítő boltozatot a szabad sajtó nélkül csonkán maradottnak tekinti”. Hogy a Körben mit is hiányoltak, a szövegzavaros fogalmazás folytatása – „ha a fenebbi pontok mellőztetnének” – , továbbá egy Varga által feltárt titkos jelentés teszi

---

⁷ A magyar agrártársadalom a jobbágyság felszabadításától napjainkig. Szerk.: GUNST PÉTER. Bp., 1997. 76. p. (OROSZ ISTVÁN); VARGA JÁNOS: A jobbágyfelszabadítás kivívása 1848-ben. Bp., 1971. (továbbiakban: VARGA, 1971.)

világossá.⁸ A többség nem kívánt azonnal cselekedni, a Kör radikálisai azonban Irányi Dánielt Pozsonyba küldték, hogy kifejezésre juttassa a pesti ifjúság elégedetlenségét, és javasolja országos petíciós mozgalom indítását. Ezzel Kossuth is egyetértett. Március 9-én, részben a főrendi tábla időhúzó taktikája által keltett felháborodás hatására, az Ellenzéki Kör ilyen értelmű határozatot hozott. Irinyi József március 12-ére elkészített tervezete még egy az országgyűlési rendekhez szóló bevezetést is tartalmazott, s mint petíciót tervezték széles körben terjeszteni. Mint ismeretes, nem a szöveg, hanem a terjesztés kérdésében éleződtek ki az ellentétek a pesti liberálisok és a Pilvax-körben gyülekező radikálisok között. Az Ellenzéki Kör március 14-i közgyűlésén a radikális Vasvári Pál azt javasolta, hogy a petíciót a fővárosban köröztessék, és néhány ezer aláírás összegyűjtése után továbbítsák Pozsonyba, a liberálisok azonban – élükön Klauzál Gáborral – az akció mielőbbi lebonyolítása helyett a minél több aláírás megszerzése, az akció nemzetivé szélesítése (egyben halasztása) mellett foglaltak állást. Ez lett a határozat. Az alulmaradt radikális fiatalok este, a bécsi forradalomról és Metternich bukásáról érkező hír hatására döntöttek a másnapi azonnali fellépés, a „Tizenkét pont” kiáltványként való felhasználása mellett, s ekkor alakult ki (a politikai foglyok szabadon bocsátása követelésének bevételével) annak végső szövege is. A szakirodalom eltérően ítéli meg, hogy – a nyilvánvalóan új követelések mellett – a „Mit kíván a magyar nemzet” a felirati javaslatához, illetve annak március 14–15-i újraértelmezéséhez képest a „közös” pontokban mennyire nyújtott „határozottabb, előbbre mutató szövegezést”, illetve mennyire mutatott fel azokhoz képest tartalmi többletet, egyetértés van azonban abban a tekintetben, hogy a „Tizenkét pont” csupa a liberálisok számára is elfogadható követelést tartalmazott.⁹

A felirati beszéd és a bécsi események

Mint ismeretes, az első híradások a párizsi forradalomról, illetve a köztársaság február 24-én történt kikiáltásáról, s vele együtt a délnyugat-németföldi mozgalmakról február 29-én érkeztek Bécsbe. Az „erjedés” a császárvárosban ezt követően indult el, ezt pedig a Kossuth beszédéről és felirati indítványáról szóló hírek, majd azok szövege felgyorsították. A pozsonyi eseményekről az első hírek március 4-én érkeztek Bécsbe, majd több csatornán keresztül maguk a szövegek is eljutottak. A szövegváltozatokat és a velük kapcsolatos kérdéseket korábban már említett tanulmányomban áttekintettem; fentebb említettem azt a fordítást is, amelyről azóta szereztem tudomást.¹⁰ E beszéd „az osztrák népek alkotmány-követelését lánggra lobbantotta” – írta tizennyolc és fél évvel később Kossuth, aki egyben, elleplezendő hogy a *Negyvenkilencz* cikkének (legtöbb cikkjének) szerzője ő maga, a lapot pedig nem a hazában, Debrecenben, hanem Milánóban nyomják, önmagát „az 1848. és 1849-iki mozgalmak [...] óriásának” nevez-

---

⁸ KLÖM XI. 630. p. (Az Ellenzéki Kör 1848. március 4-i ülésének jegyzőkönyve) Vö. VARGA, 1971. 79-80. p.

⁹ VARGA, 1971. 83. p.; SPIRA GYÖRGY: Polgári forradalom (1848–1849) In: Magyarország története 1848–1890. Főszerk.: KOVÁCS ENDRE. Bp., 1979. 70-71. p.

¹⁰ Lásd fentebb a 6. jegyzetet.

te, beszédét pedig a „világtörténelmileg nevezetes” jelzővel illette¹¹ – természetesen teljes joggal. Miként Pesten a felelős kormány kinevezése, Bécsben az örökös tartományoknak adandó alkotmány követelése váltotta ki a közvélemény lelkesedését. E lelkesedést a felirati javaslat téves értelmezése is növelhette: Deák Ágnes hívta fel a figyelmet arra, hogy az ausztriai liberális ellenzék több képviselője, akik a liberális alkotmányosság programját a birodalmi centralizációval társították, Kossuth felirati beszédét úgy értelmezte, hogy a magyarok elfogadják „a közös birodalmi alkotmányosságot”.¹²

Hogy képet kapjunk arról, Bécsben milyen elképzelések kovácsolódtak ki az alkotmányt illetően, a március 4-étől kibontakozó petíciós mozgalom dokumentumai közül mindenképp először az ausztriai haladó párt, a „Fortschrittspartei in Österreich” Lipcseben március 4-re datálva megjelentetett felhívását és programját, és az ahhoz fűzött tizenegy pontot, illetve az alsó-ausztriai radikális liberális ellenzék március 9-ére megfogalmazott, majd két nappal később a rendeknek benyújtott emlékiratát kell szemügyre vennünk. Az előbbi évenkénti „vereinigter Landtag” összehívását indítványozta az államot érintő törvények megtárgyalására (4. pont), és követelte az általános petíciós jog elismerését, azaz hogy minden polgárnak legyen joga képviselőjén keresztül kívánságait az említett egyesített tartományi gyűlés tudomására hozni vagy a trónhoz eljuttatni. (11. pont) Míg e program a „Lajtántúl” keretei között maradt, nemsokára megfogalmazódott egy nagyobb igényű elképzelés is. E néhány nappal később született petíció, a kibontakozó német egységtörekvésekre is reflektálva, az egész monarchia átalakítására vonatkozóan jelentette be igényét. Szemben Eduard von Bauernfelddel, Alexander Bach – írta Helmut Rumppler – „ragaszkodott valamennyi bekezdés törléséhez, amely a Habsburg-monarchiának német tartományaira való redukálását követelte”. A beadvány egyebek mellett a Monarchia összes országát vagy tartományát („alle Länder der Monarchie”, tehát a magyar korona országait is), továbbá a népesség minden osztályát és minden érdeket képviselő rendi testület rendszeres összehívását kívánta, amely rendelkezne az adómegajánlás, az államháztartás ellenőrzése és a törvényhozásban való részvétel jogával.¹³

Kossuth beszédében sürgette, hogy az uralkodót „minden egyéb uralkodási viszonyaiban is alkotmányos országlási formák [környezték]”; kijelentette, hogy a Magyarország és az örökös tartományok közötti érdekkonfliktusokat csak „a közös alkotmányosság érzelmrokonítói alapján” lehet kiegyenlíteni; a birodalom népeit egyeíteni „bureau és bayonette” helyett „csak az alkotmányosság érzelm-rokonító for-

---

¹¹ „Nemzeti újjászületés”. Válogatás Kossuth Lajos írásaiból és beszédeiből. Szerk.: PAJKOSSY GÁBOR. Bp., 2002. 185., 255. p.

¹² DEÁK ÁGNES: Együttműködés vagy konkurencia – az alsó-ausztriai, a csehországi és a magyarországi ellenzék összefogási kísérlete 1847–1848-ban. In: *Aetas*, 1999/1–2. 43–61. p., küln. 58–59. p.

¹³ RESCHAUER, 1872. I. 143. p.; URBÁN ALADÁR: Európa a forradalom forgószeleiben 1848–1849. Bp., 1970. 114–116. p.; RUMPLER, HELMUT: Eine Chance für Mitteleuropa. Bürgerliche Emanzipation und Staatsverfall in der Habsburgermonarchie 1804–1914. Wien, 1997. (Österreichische Geschichte, Bd. 6.) 276–277. p.

rasztékával” lehet, „nemzetiségek respectálása mellett”. A bizonyíthatóan vagy valószínűsíthetően egykorú (március 4. és 12. között keletkezett) fordítások közül több is pontosan adja vissza azt, hogy Kossuth egyáltalán nem egy közös alkotmányról beszélt (gemeinsame Constitutionalität, gemeinschaftliche Constitutionalität, befreundende allgemeine Constitutionalität; gesinnungsverwandte[s] Band der Constitutionalität, Kitt der Constitutionalität, das die Gefühlverwandtschaft vermittelnde Band des Konstitutionalismus). Az a változat viszont, amelyet Franz Putz, Reschauer szerint, az alsó-ausztriai *Landhaus* udvarán felolvasott, és amely rövidítve „emléknyomatként” is megjelent – s jelenlegi ismereteink szerint ez köthető a legszorosabban Bécshez –, pontatlanul, az „eine die allgemeinen Gefühle verschwisternde Konstitution” kifejezéssel élt. A röplap csattanós befejezése pedig Kossuth intencióival csaknem egyenesen ellentétes módon tömörítette a felirat lényegét: „És most minden további indoklás nélkül feliratot indítványozok Öfelségének, melynek tartalma abban álljon, hogy a rendek az egész monarchia részére a különböző nemzetiségeknek megfelelő alkotmányt, Magyarországnak pedig felelős minisztériumot kívánnak.”¹⁴ E megfogalmazás, amelyet egyelőre nem tudunk személyekhez, csoporthoz és pontos időponthoz kötni, talán a kimunkáltabb pozsonyi magyar és a kibontakozóban lévő bécsi osztrák-német elképzelések összebékítési kísérletét tükrözte, amely lehetett tudatos is, de táplálhatták azt akaratlan félreértések is. Mint korábbi tanulmányomban is bemutattam, a félreértéseket nehezen elkerülhetővé tette, hogy a magyar politika világában általában mást értettek – és Kossuth is mást értett – „Auszttria”, „Ausztriai császári birodalom” vagy „Ausztriai monarchia”, mint a Lajtán túl „Österreich” vagy „österreichischer Kaiserstaat” alatt. Végül pedig az elfogadott felirat nyitó bekezdése (amelyet immár Szentkirályi Móric kerületi jegyző fogalmazott meg) az ország „az összes birodalom iránti törvényes viszonyairól”, ugyancsak azt a tévhitet erősíthette, hogy a magyarok lépést tettek a centralizált alkotmányosság elfogadásának irányában – miközben Pozsonyban valójában a különállás új minőségét készültek létrehozni.

Kossuth a dinasztia legsajátabb érdekében állónak, elkerülhetetlennek, egyben kivitelezhetőnek tüntette fel a politikai irányváltást, az alkotmányosságra való teljes áttérést. Érvelése és kifogástalanul lojális hangütése lefegyverző hatással volt a kormánypárti-konzervatív oldalra, a kormányzat felett gyakorolt megsemmisítő kritika ugyanakkor bátorította, mozgósította a Metternich-rendszer minden rendű-rangú ellenfelét. Feltételezésünk szerint azonban, amelyeknek bizonyításához még további kutatások szükségesek, a beszéd és az indítvány tartalmi erényein túlmenően további körülmények összejátszása – a „magyar” intenciók jóhiszemű félreértése vagy vágyvezérelt félreértelmezése – is hozzájárult a beszéd kirobbanó sikeréhez. A felirati beszéd megfogalmazója minden bizonnyal legszebb reményeit is túlszárnyalva hozta mozgásba hozta Bécsben a változás erőit, majd a bécsi abszolutizmus bukása lehetővé tette, előbb a Lajtán innen, majd a Lajtán túl is, a polgári átalakulás alapjait jelentő kulcs-

---

¹⁴ „Und jetzt schlage ich vor, eine *Repräsentation* an Seine Majestät ohne alle weitere Motivierung, deren Inhalt sein soll: *dass die Stände für die gesammte Monarchie eine den verschiedenen Nationalitäten angemessene Constitution und für Ungarn ein verantwortliches Ministerium verlangen.*” (Kiemelés az eredetiben: MOL R 32. 1. 16.)

fontosságú reformok életbe léptetését – a közös ellenfél megbuktatása után azonban kiderült, hogy a különböző liberális erők elképzelései nem vagy csak igen nehezen egyeztethetők össze egymással.

Pajkossy Gábor

A Kossuth-Hindy affér*

1841 őszén a *Pesti Hírlap* szerkesztőjének Szép utcai lakása közelében rendszeresen gyalázkodó falfirkák jelentek meg, névtelen leveleket kapott maga Kossuth Lajos, illetve szállásadója is, s egy idő után Kossuthhoz közelállók kezdtek figyelni a házát, hogy elkapják a sértegetések anonim szerzőjét. 1841. november 27-én éjjel 23.00 óra után a házmester illetve Kossuth inasa meglesték egy, a házfalra feliratot mázoló alakot, majd az inas alaposan megverte az illetőt, amikor az áldozatról kiderült: a konzervatív *Nemzeti Újság* munkatársa, Hindy János volt az. (Utóbbi természetesen – mint majd látjuk – tagadta a sértegető feliratok „szerződségét”.) A korabeli közéletben nagy port kavart az elhúzódo ügy, melynek részleteit alábbiakban – terjedelmi korlátokra tekintettel – 1841 végéig ismertetjük.

Hindy János 1840-től vett részt a *Nemzeti Újság* készítésében, mind a kortársak minősítéseiben, mind a sajtótörténetben több helyen is „szerkesztő”-nek nevezik, holott valójában nem volt az, személyisége mindenestre pontosan beleillett a *Nemzeti Újság* szélsőségesen konzervatív, klerikális arculatába. Hindynek Kossuth Lajossal éppen akkor támadt konfliktusa, amikor a közéletet jórészt amúgy is a *Pesti Hírlap* nyomán támadt belpolitikai viharok jellemezték, elég ha csak Széchenyi *A kelet népe* c. röpiratára, valamint az annak nyomán megindult sajtóvitára utalunk.¹ Mindez azonban azokat is aktivizálta, akik névtelen gyalázkodással, fenyegetőzésekkel próbálják a közélet szereplőit megfélemlíteni.²

A november 27-i újságíró-verés történetéről aprólékos részletességű források állnak rendelkezésünkre.³ Elsőként Patisz Károly, Pest város kapitánya végzett nyomozást a történetek kiderítésére. A városi tanácshoz intézett jelentésében még úgy fogalmazott, hogy Hindy „felgyógyulásán az orvosok is kételkednek”, és röviden ismertette a felvett tanúvallomások tartalmát. Az egybehangzó vallomásokból bizonyosan látszik, hogy már régóta rendszeresen megjelentek a ház falán Kossuthot becsmélő falfirkák.⁴ A házmester, Moór János, valamint a Kossuth-család szolgálatában álló inas,

---

* Készült a Széchenyi István Ösztöndíj támogatásával. Részletesebb változata, jegyzetekkel és dokumentummelléletekkel ellátva megjelent: Az első hazai újságíróverés nyomában. In: A magyar újságíró múltja és jelene. Szerk.: BUZINKAY GÉZA. Eger, 2006. 143-180. p.

¹ A Kossuth-Széchenyi-vita terjedelmes szakirodalmából ld.: Gróf Széchenyi István írói és hírlapi vitája Kossuth Lajossal. I. r. (1841-1843) Szerk.: VISZOTA GYULA. Bp., 1927. (Magyarország újjabkori történetének forrásai.) (továbbiakban: VISZOTA, 1927.); LACZKÓ MIHÁLY: Széchenyi és Kossuth vitája. Bp., 1977. (Magyar História) stb.

² VARGA JÁNOS: Keresztútzben a Pesti Hírlap. (Az ellenzéki és a középutas liberalizmus elválása 1841–42-ben.) Bp., 1983. (továbbiakban: VARGA, 1983.) 57. p. A Kossuth-Hindy-afférnek a legnagyobb figyelmet eddig egyébként egy tanulmány szentelte: DOMBÓVÁRY GÉZA: Fenyítő eljárás és büntetési rendszer Pestmegyében a XIX. század első felében. Bp., 1906. (továbbiakban: DOMBÓVÁRY, 1906.) 42-45. p.

³ MOL. C 51. (= Helytartótanácsi levéltár. Departamentum politicae in genere et civitatum.) 1842. 19. kf. 2. t.

⁴ Kossuth egy október közepén kelt hírlapi cikkében már panaszkolt az éjjeli falfirkálásokat, ami akkor már huzamosabb idő óta folyhatott, decemberi cikkében öt hónapról írt – ld. alább –,

Neuszer (Neuzer) János éjjelenként lesben állt, hogy kiderítsék az illető kiletét. Már több éjszakát is eltöltöttek hiába a Szép utcai lakóépülettel szemközt lévő ún. Almássy Ignác-féle ház kertjének vaskerítése mögött, amikor november 27-én, éjjel valamikor 23.00-23.30 közötti időpontban meglátták a rejtélyes mázolókat. A városi rendőrkapitány beszámolójában ismertette Hindy ellentétes verzióját is, azonban érezhetően hitelt adott a vádlottak azon beszámolójának, hogy egyértelműen a *Nemzeti Újság* munkatársa készítette a graffitiket, majd tetten akarták érni az illetőt. A vasrácsos kertajtó csikorgását meghallva az elkövető futásnak eredt a szomszédos Zöldkert (ma: Reáltanoda) utcába.⁵ Neuszer János utána futott, alaposan helybenhagyta, majd visszahozta, hogy a Szép utcai házban lévő istállóba zárják, a hatóságoknak történő másnapi átadás céljából. Ekkor azonban Moór felismerte Hindyt, akit ezután szállására haza is engedtek. Hindy pár soros levelet küldött a tanácshoz, amelyben azt nyilatkozta („a kötelesség, sőt a békés polgárok közbátorság [= közbiztonság] ösztönéből serkentetve”), hogy a mellékelt orvosi látlelet önmagáért beszél.

A történetek után másnap reggel Hindy családja bejelentést tett Pest vármegyénél, amely Zlinszky János főszolgabíró útján szintén nyomozni kezdett. Azonnal orvosi látleletet vetettek fel Hindyről, és – Bellágh Antal esküdt útján – felszólították, hogy írásban foglalja össze a történeteket.⁶ Hindyt megvizsgálta saját orvosa, illetve a vármegye két főorvosa is. Az első ránézésre „gyengébb testalkotású szenvedő”-nek titulált, még másnap is véres ingében ágyban fekvő újságíró súlyos, nyilamló fejfájásról, fülzúgásról, egyik szemére zavaros látásról beszélt, ugyan eszméleténél volt. A tüzetesebb vizsgálat a fején, különösen az arcán számos ütéstől származó kisebb-nagyobb zúzódást, bal kezén és mindkét combján sebeket állapított meg. Előbbiek egyértelműen valami tompa eszköztől (bottól) származhattak, utóbbiak pedig csak attól, hogy „a megsértett arccal a kikövezett földre teréttet”. A diagnózist már a korabeli orvostudomány is világosan agyrázkódásban jelölte meg.

A Hindy János által december 1-én készített beszámolóból úgy tűnik, szerzője nagyon is tudatánál volt. Már írása első részében kifejtette azon álláspontját, hogy az ő esete nem egyszerű garázdaság, hanem jóval tágasabb összefüggései vannak, bátor kritikát fogalmazott meg, miszerint „az adózók terhivel tápláltatott városi rendőrség egyénei [...] éppen ott nem mutatkoznak, hová s mivégre főképp rendeltetniük kellenék”. Rátérve a 27-én történetekre, elmondta, hogy a *Nemzeti Újság* szerkesztőségében dolgozott, a másnapi lapszámot készítette elő, majd az alig 20-25 lépésnyire lévő szomszédos utcában lévő lakásához indult. Mielőtt hazatért volna, megállt a fal mellett, azonban vallomásában ennek indoklására a fentieknél sokkal prózaibb okot jelölt

---

vagyis huzamosabb ideje kellett már túrnie a zaklatásokat. [KOSSUTH LAJOS:] Polemia. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 83. sz. (október 16.) 697. p. Megjelent: Kossuth Lajos hírlapi cikkei, I. 1841-1842. Sajtó alá rend.: KOSSUTH FERENC. Bp., 1906. (Kossuth Lajos Iratai, XII.) (CD-ROM, Arcanum, 2002.)

⁵ Hindy a botrány után – Kossuthhoz hasonlóan – elköltözött a Szép utcai házból. Nem sokkal később lakását a Zöldkert u. 477. sz., Kultsárné-féle házba tette át, ahol a lap szerkesztősége is működött, 1844-től 1848-ig bizonyosan ott lakott. MOL. R 319. 26. cs. sz.n.

⁶ MOL. C 51. 1842. 19. kf. 2. t.

meg: vizelnie kellett. Ekkor érte a lábát egy kemény botütés, majd miután menekülni próbált, a feje több ütést kapott, a földre rogyott, el is ájult, de támadója ott is tovább ütlegelte. Hindy aprólékosan részletezte megverésének történetét, hangsúlyozta, hogy a „gonosz lelkű ember”, a „gyilkos” nem más, mint Kossuth Lajos úr inasa legyen. Levelének záradékában kifejtette, hogy elvárja: Neuszert mint előre megfontolt szándékból, titokban támadó „valóságos útonálló haramiát és gyilkost” állítsák bíróság elé, súlyos megbüntetésén túl költségei megfizettetését, az elszenvedett sérelmekért pedig kártérítést követelt, burkoltan utalva Kossuthban a felbujtó személyére.

Mielőtt azonban Hindy megverésének jogi következményeit folytatnánk, érdemes összefoglalni a történetek december eleji sajtóvisszhangját, hiszen a két ellentétes politikai táborhoz tartozó újságíró személye felértékelte a történeteket. Érdekes módon épp az érintett *Nemzeti Újság* volt az, amely ugyan címlapon, de kommentár nélkül, száraz tényközlésre szorítkozva tudósított munkatársa ügyéről.⁷ Finoman megkerülte az ügy minden érzékeny pontját, csak beszámolt arról, hogy az amúgy rossz közbiztonság korában is feltűnést keltett Hindy „lesből és orozva történt megvéreztetése”. A tudósítás kínosan kerülte az állásfoglalást, egy szót sem szólt a falfirkálásokról vagy épp az áldozat magyarázatáról, a megverés előtt történekről is csak annyit említett: Hindy „laka előtt egy kicsit megállván [sic!], hátulról tudtán kívül hirtelen leüttetik”, majd súlyos sebek elszenvedése után az udvarára hurcolták, és azóta hosszas ápolásra szorul. A tudósítás vége megint csak kétértelmű: „A tény a hatóságok kezei között forog.”

Ugyanezen a napon jelent meg a *Pesti Hírlap*-ban Kossuth cikke az ügyről, amely a konkrét tényközlés mellett álláspontjának összefoglalását is tartalmazza.⁸ Mindezt különösen érdekessé teszi, hogy az eredetileg közlésre szánt írás jelentős részét a cenzúra kihúzatta, viszont a Kossuth által alaposan átirrt elemzést végül közölni engedte. Eredetileg Kossuth nevesíteni kívánta az éjjeli falfirkálót, s mivel számára nem volt kétséges, hogy Hindy követte el azokat (sőt, ő írogatott névtelen fenyegető leveleket szállásadónőjének, László Józsefnének is), tettének mozzatórugóit kívánta feltárni. Kossuth tisztában volt azzal, hogy az újságíró működése (illetve általában a nyilvános közszereplés) az alantas indulatokat is felszínre hozza, és különösebben nem lepődött meg azon, hogy az általa felvetett, nyilvánvalóan bizonyos réteg-érdekeket sértő reformok, kezdeményezések, éles szavakkal ostorozott bűnbarlangok stb. ilyen kicsinyes bosszút is kiválthatnak. Ugyanakkor ezúttal nem erről volt szó – írta volna Kossuth –, hanem a konzervatívokkal ekkoriban vívott sajtóvita sajátos epizódjáról. A kérdést még nyilvánosan feltehethe („Ki hát ez a gazember, és mi célja lehet botrányos cselekvésének?”), válasza azonban már nem jelenhetett meg. (A cenzor a név szerinti megnevezést csak az eljárás lezárulta után kívánta engedélyezni.) Kossuth nemcsak megnevezte volna Hindyt, hanem kifejtette volna bizonyosságát abban, hogy az általa ismeretlen tollforgató tettét újságírói bosszúvágy motiválta. Álláspontja szerint Hindy még csak nem is a *Pesti Hírlap* terjesztési sikereire volt féltékeny, bár bőszíthette vitapartnerreit a két lap előfizetői közötti egyre markánsabb különbség is. A fő okot

---

⁷ Borzasztó eset. In: *Nemzeti Újság*, 1841. 97. sz. (december 4.) 385. p.

⁸ *Pesti Hírlap*, 1841. 97. sz. (december 4.) 814. p. A korrektúrapéldány: Az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára. FM3/10397. sz. 2. tek.

„párti düh”-ben jelölte meg, vagyis abban, hogy a konzervatívok soraiban ilyen indulatos, a reformok ügyétől felbőszült elemek is találhatóak. Kossuth is érezhető indulattal kommentálta azt, hogy a politikai véleménykülönbség ilyen személyeskedésre, alantas eszközöket is szentesítő akciókra is rábírhajta ellenfeleit. Mély tisztelettel szolt a hazai újságírás kiemelkedő egyéniségéről, Kultsár Istvánról, akinek emlékéhez méltatlannak tartotta Hindyt illetve a *Nemzeti Újság* színvonalát, utóbbi nevére csipős megjegyzést is tett, hiszen nyilvánvalóan kis példányszámú, ráadásul nem a nemzet egységét, hanem egy markáns politikai irányvonalat reprezentáló lapról volt szó. A Kossuth által csak körülírti kívánt „párt” pedig egyértelműen a konzervatívokon belül is a katolikus egyház társadalmi-politikai kiváltságainak fenntartására irányuló, elsősorban egyházi személyekből (püspökökből, kanonokokból illetve a megyegyűléseken politizáló alsópapságból) álló csoportra vonatkozott. Ezt egyértelművé teszi az, hogy a *Nemzeti Újság* a kortársak előtt köztudottan a püspöki kar által finanszírozott, az egyházas konzervativizmusnak teret adó orgánus volt. Feltételezését Kossuth azzal is nyomatékosította, hogy az ismert liberális Zólyom megyei alispán, Beniczky Lajos esetével hozta összefüggésbe. (Kossuth a *Pesti Hírlap* november 20-i számában szerette volna közölni zólyomi tudósítója, Révay Gusztáv cikkét, amelyben ismertette, hogy az alispán háza kapujára tűzve talált egy halálfejjel „díszített”, súlyos szavakkal megírt fenyegető levelet.⁹ A cikket a cenzúra nem engedte közölni, Kossuth azon jegyzetével együtt, amelyben a fenyegetést csak egyéni túlbuzgóságnak akarta tulajdonítani.) Beniczky azért kapott fenyegető levelet, mert megyéje élén kiállt a liberális egyházpolitikai reformok, ekkor az egész belpolitikai életben meghatározó súlyú vegyes házassági ügyek mellett. Mindezekre tekintettel jó okunk van feltételezni, hogy a liberális egyházpolitikai reformok bőszítették fel Hindyt és a hozzá hasonlókat, hogy Kossuthtal szembeni gyűlöletüket ilyen formában vezessék le. A katolikus papok püspökeik rendelkezésére – az ellenzéki közvélemény szerint törvénytelenül – megtagadták a vegyes házasság megáldását, amennyiben a protestáns vőlegény nem adott kötelezvényt születendő gyermekei katolikus neveléséről. A vármegyék túlnyomó többsége nemcsak elítélte ezt a gyakorlatot, hanem perbe is fogta az eljárást követő papokat. A kiváltságaihoz, valamint a felekezeti egyenlőtlenség fenntartásához ragaszkodó katolikus egyház elleni akciókról a *Pesti Hírlap* is bőségesen beszámolt, bár Kossuth – részben személyes érintettsége folytán, hiszen az áldás-megtagadás őt is érintette – alig szolt hozzá a belpolitikai viharhoz, és a cenzúra is gyakran rövidítette meg a vonatkozó megyei tudósításokat.¹⁰

Kossuthnak a „hurokra került éji madárról” szóló cikke azonban a cenzúra által közbevetett fordulat miatt nem Hindy személye illetve az általa képviselt politikai irányvonal ellen irányult, hanem az eset erkölcsi tanulságaival és saját személyének védelmével foglalkozott. Bár a falmázolás vétkében bizonyos volt, inasának tettét

---

⁹ MOL. R 101. (= 1526 utáni gyűjtemény. Kossuth-levéltár. A Pesti Hírlap szerkesztésével kapcsolatos iratok.) Korrektúrapéldányok. 3. dob. 2. cs. 93. sz.

¹⁰ Ld. erről: FAZEKAS CSABA: Kossuth Lajos házasságkötésének ügye a vegyes házasságokkal kapcsolatos egyházpolitikai vitában (1840-1841) In: Kossuth és az egyházak. Szerk.: KERTÉSZ BOTOND. Bp., 2004. (Evangelikus Gyűjteményi Kiadványok, I.) 70-106. p.

határozottan elítélte. Érezhető, hogy magyarázata ellenére úgy vélhette, a közvélemény könnyen teheti – közvetve vagy közvetlenül – felelőssé Hindy bántalmazásáért, ami utóbbi vétkét is más megítélés alá helyezheti. Nyomatékosította, hogy ő volt az, aki 28-án reggel, amint tudomást szerzett a történekről, nyomban bejelentést tett a vármegyénél, hogy ezzel is elhárítsa a gyanú árnyékát feje felől. Igyekezett is elébe menni a terjedő pletykáknak, és inkább ő akarta kimondani a kézenfekvő következtetést: a „botozás”, vagyis az elítéltek testi fenyítése ellen oly gyakran kiálló,¹¹ a feudális büntetés-végrehajtási gyakorlatot ostorozó, liberális szerkesztő számára rendkívül kínos volt, hogy sérelmei megtorlására épp ilyen eszközök kerültek alkalmazásra. De határozottan tiltakozott az ellen, hogy tetteit rosszindulatú ellenfelei megpróbálják szavaival szembefordítani. Inasa mellett kiállt (egyetértve az éjjeli falmázoló kifigyelésével), és folyton visszatért Hindy elfogadhatatlan tetteire, vagyis a fenyegető falfirkálásokra, és arra, hogy ezért a törvény előtt felelnie kell. A visszautasítandó pesti pletykák között ebben a helyzetben Kossuthot különösen kellemetlenül érintette, hogy elterjedt: az új esztendővel otthagyja a *Pesti Hírlap*-ot majd a *Nemzeti Újság* szerkesztését fogja átvenni, és nem győzte hangsúlyozni, hogy erről szó sincs.¹² A cenzúra szintén törölte Kossuthnak a cikk végére illeszteni kívánt jegyzetét, amelyben szintén éles szavakkal bélyegezte meg Hindyt és annak a személyére hamis rágalmakat szóró híveit. Maró gúnnyal akarta továbbá leleplezni, hogy „a fekete hős” állapota nem is olyan súlyos, mint ahogy magáról elhitetni akarja, reményét fejezve ki a törvényszék mielőbbi ítéletének megszületése iránt. (Megjegyezzük, a cenzor fellépése – ld. még alább – összefügg hivatalának véleményével, mely teljesen Hindynek adott igazat az ügyben. A verés előzményéről, vagyis a falmázolásról nem szóltak, viszont úgy vélték, Hindyt „a *Pesti Hírlap* szerkesztősége [sic!] egy házmesterrel és egy szolgálóval megverette”. Kossuth idézett cikkét pedig úgy kommentálták, miszerint nem elég, hogy így vettek elégtételt a konkurens *Nemzeti Újság*-on, nem állottak még „csúfolódó színes”-t is közölni a szerencsétlen újságíró ügyéről.)

Kossuth jól érezte, hogy vitapartnerei élni fognak a Hindy-affér által kínált lehetőséggel. Először a *Nemzeti Újság* címlapján a lap kiadója utasította vissza, hogy valaha is a szerkesztés Kossuthra való átruházására gondolt volna.¹³ Érdekes módon Hindy ügyéről egy szót sem szólt, ugyanakkor elítélte Kossuth politikai nézeteit, akit pénzsóvársággal is megvádolt. Arra célzott, hogy Kossuth nemcsak szerkesztőként, hanem bérlőként is meg akart jelenni a *Nemzeti Újság*-nál, a nagyobb haszon reményében, és a szerkesztőváltással kapcsolatos híresztelés épp tőle származik, hogy alkalmazásának árát ezzel növelje. (Feltételezésünk szerint valóban csak pletykáról lehetett szó, Kossuth számára komolytalan, kalandor vállalkozás lehetett volna csak egy politikai ellen-

---

¹¹ Kossuth számos, megyegyűlési tudósítást kommentáló jegyzetben, és önálló vezércikkben szólt a témáról. Utóbbiakra ld. pl.: Bot, vessző, korbács. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 26. sz. (március 31.) 209. p.; Bot for ever. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 39. sz. (május 15.) 321. p. stb.

¹² Valóban erőteljes feltételezésről lehetett szó. Vö. *Pesti Hírlap*, 1841. 97. sz. (december 4.) 813. p.

¹³ KULTSÁR ISTVÁNNÉ: Méltatlan gyanúsítás. In: *Nemzeti Újság*, 1841. 98. sz. (december 8.) 389. p.

lábasai által finanszírozott, népszerűtlen lap átvétele, főleg a *Pesti Hírlap* – számára nem utolsósorban anyagi gyarapodást is hozó – sikerei után.) Kultsár István özvegye nyomatékositotta, hogy Kossuth ajánlkozása, „bármily fényes hasznót ígérő felszólítása siker nélkül lett volna”. Már csak azért is, mert néhai férje ugyan a társadalmi haladás híve volt – írta –, de hűséges is hazájához, uralkodójához (ebben indirekt feltételezés, hogy Kossuth nem az), és Kultsárné jobban tisztelte néhai férjét, „mintsem lapjaimat Kossuth úr bármily ügyes kezeire, s bármily hatalmas tollára bízni haszonvágóból eltántorodhatnám”. Az elhatárolódás éles hangneme a különböző irányzathoz tartozó lapok közötti viszonyra is fényt vet.

Ennél is tanulságosabb a *Világ*-nak az ügyvel kapcsolatos elemző írása,¹⁴ mely pontosan beilleszkedett a Kossuth Lajos és az újkonzervatívok vezére, Dessewffy Aurél közötti sajtóvitába. A cikk szerzője nem nevezte meg magát, elképzelhető, hogy maga a konzervatív vezető írta, esetleg a szerkesztést jegyző Jablanczy Ignác (1808-1861), Dessewffy titkára készítette. (Dessewffy szerzőségét részben kétségbe vonja, hogy egy ekkori nyilatkozata szerint cikkeit – „holmi apróságokat kivéve” – következetesen vagy saját neve, vagy X.Y.Z. jel alatt jelentette meg.¹⁵) Mindenesetre hangneme, stílusa és a Kossuth elleni személyeskedő támadások hangneme nem különbözött a *Világ* más cikkeiben megfogalmazottaktól. Anélkül, hogy e vitát ismertetni akar-nánk, érdemes megemlíteni, hogy a *Világ* írásai nemcsak Kossuthnak az örökválság, megyei bíraskodás stb. ügyében megfogalmazott koncepcióját kritizálták, nem pusztán a liberálisok „pártját” támadták, próbálták megosztással gyengíteni, hanem Kossuth személyét, szerkesztői stílusát is gyakran tüzték tollhegyre.¹⁶

A Hindy-ügyet kommentáló cikk már szóhasználatával is jellemző, hiszen a támadó személyénél minduntalan hangsúlyozta, hogy „Kossuth Lajos inasáról” van szó. A *Pesti Hírlap*-pal ellentétben bő teret szentelt Hindy állapota részletezésének (élénk színekkel ecsetelve, hogy tíz nappal a támadás után még mindig kritikus a helyzete, „jeges vízzel oltalmaztatik feje a belső gyulladások és zúzatok következményeitől”), illetve annak, hogy Hindy pozitív személyiségét kidomborítsa. Hangsúlyozza többször, hogy a fővárosi társadalom tiszteletre méltó polgáráról, családapáról van szó, akinek közismert békés természete, toleráns gondolkodásmódja, s az „undok, botránykozató falmázolások ismert jelleméből éppen nem magyarázhatók”. Kizártnak tartotta, hogy Hindy lett volna a falfirkák szerzője, és tényként ismertette, hogy megtámadása előtt nem falfestéssel foglalkozott – mint támadói állítják –, hanem a ház falánál a „városban nem ritkán látható okból” állott meg. De cikkének nem is igazán a Hindy melletti kiállás a célja – írja a pártos elfogultságra jellemző kommentárok tipikus fordulatával, mondván: „nem akarjuk megelőzni az igazság eláruló kezét”, csak azért ragadott tollat, hogy a *Pesti Hírlap* cikkére, „mint hírlapi tárgyra” szenteljen egy-két

¹⁴ Egy éji madár hurokra került. In: *Világ*, 1841. 99. sz. (december 11.) 452. p.

¹⁵ Dessewffy Aurél levele Horváth Mihályhoz, 1841. december 21. OSzKkt. Levelestár.

¹⁶ Ld. erre például közvetlenül a Hindy-ügy előtt megjelent pengeváltást: X.Y.Z. [DESSEWFFY AURÉL]: Megyei hatóság és törvényhozási jogok fenyítő eljárás körében. In: *Világ*, 1841. 95. sz. (november 27.) 419-420. p.; [Kossuth Lajos:] Birtok-arisztokrácia. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 96. sz. (december 1.) 805-806. p. stb.

szót. Laptársának durván nekiment amiatt, hogy Kossuth a bíróság ítéletének kimondása előtt bizonyos volt Hindy bűnösségében, holott csak támadóinak vallomása szólt ellene. Sőt, még kemény szavakkal minősítette is az áldozatot, hiszen név nélkül ugyan, de „gazember”-nek nevezte (csak találgatni tudjuk, mi lett volna a véleménye, ha az eredeti Kossuth-cikket nem húzza meg a cenzor...), viszont azonnal tovább lépett következtetésében. Kossuth, aki a feudális büntetőeljárás reformjának egyik lehangosabb követelője – írta – saját ügyében az ártatlanság vélelmének alapelveit súlyosan megsérti: „tréfa és gúny s gazember név az ellen, kiről most még törvény s emberek előtt csak az bizonyos, hogy megvéreztetett, és ki egész könnyen ártatlannak is találtathatik. Ez az, ami nem szép, nem jó nem szabad senkinek, de legkevésbé a Pesti Hírlap szerkesztőjének, ki a büntető eljárás körül annyi kezességet követel a vádlottak részére.” Önnön leleplezését a *Világ* szerzője már-már meg is ünnepelte, megsemmisítőnek véelve vitapartnerre vereségét, mely minden közszereplőt szomorúsággal tölt el, s mely fölött „búsan töprenkedik minden emberbarát, mint új bizonyosságán tettek és szavak közti különbségnek”.

Kossuthot öntömjénezéssel, önmagának politikai vezéri szerep indokolatlan kisajtításával, és veszélyes paranoiával is vádolta: „Boldog Isten! Mily szép dolog elvmártír lenni, mily szép dolog azon dicsőítő öntudatban élni, hogy egész sereg a fővárosban, s egy még nagyobb az egész országban, éjjel-nappal csak a mi fontos emlékünkre merülve tüzet-vasat hasztalan próbál ellenünk! Mi nem hiszük, hogy ily alávaló tény, ti. falmázolás alatt valaki más állhasson, mint egy nyomorú neme egyes egyén nyilvánosságra törő haragjának, ki ocsmány hieroglifjeivel saját gyalázatát írja.” Mindezzel nemcsak azt mondta, hogy Kossuth indokolatlanul eltúlozza a falmázolási ügy jelentőségét (saját vezető szerepével együtt), hanem azt is, hogy bagatell személyes sérelmét közügyként akarja kezeltetni. A cikk utolsó részében egyre szenvedélyesebb stílusban támadta a bort ivó és vizet prédikáló Kossuthot egyfelől, illetve nagyította fel újabb adalékokkal Hindy ártatlanságát és személyes érdemeit másfelől: „Vagy nem tudja a Pesti Hírlap szerkesztője, hogy tréfálni tudott és tud, s hogy minden eszébe jutott s jut egy szerencsétlen családnya halálra verésénél, csak nem az emberiség, csak nem szelíd szánalom, csak nem a polgáriság érzete, polgárvért látván elöntve a kövön [sic!], mely öneki szent lehetne, szent, mint a tanúsított honfiérzelem, s mint az oltár, melyen tanúsítatott! [...] Ki a legrosszabb esetben irántai megbántása miatt kettős kétség szélén állott, ti. életét fogja-e veszteni, vagy érzékeit és szellemi kevés erejét, melyekkel családjának táplálékát szerzette, s ki örántai – még egészen bizonytalan – megbántásáért már a lehető legsúlyosabb büntetést, a halálig verést kiállotta. Midőn ily vad módon büntetett szenvedőnek kínjait még a legsúlyosabbal, becsületének bántásával halmozva találjuk, nem kell gyanúsítgatás, nem tény háta mögé álló emisszárius sereg.” Kossuthot nemcsak kritizálta a szerző, hanem mély megvetéssel is sújtotta, mondván: nemcsak érzéketlenül viszonyult a „halálra vert” családapa szenvedéseire, hanem még becsületébe is durván beletiport. Kossuth illetve a szerző magának tulajdonított eltérő felfogását – további szenvedélyes képek kíséretében – a politikai táborok erkölcsi megkülönböztetéseként akarta olvasóinak sugalmazni: „[A *Pesti Hírlap* cikkében] egy nevezetes zsarnokot látok, ki lábbal rugdossa a félig holt polgárnak vérző fejét, s nem egyedül vagyok, ki, mialatt ön csak a megbántást és a bosszút

látja, az alatt a megvértett polgárt, a veszélyeztetett családát, s a szenvedő embert látom.” Ebben nemcsak a konzervatívok egyik gyakori publicisztikai fordulata érdekelni fogja (amelyben zsarnoksággal, a szolidaritás hiányával vádolják a szabadság eszméjére kényes liberálisokat), hanem az egyes – vagy máshol többes – szám második személyű megszólítás is, amelynek stilisztikai fegyverével Kossuth szintén gyakran élt, az „éji madár” elfogását kommentáló írásában is. A *Világ* utolsó mondatában is támadott, hiszen közzétette saját bizalmas értesülését, miszerint a garázda inas azért nincs még mindig lefogva, mert Kossuth – mintegy jellemző módon – kezességet vállalt érte.

A *Világ* határozott fellépése, Kossuth kínos helyzetének kíméletlen kihasználása nem is maradhatott hatástalan. Az egyébként nyilván nem elfogulatlan – és később Hindy ügyében is Kossuthal szembekerülő – Széchenyi István naplójában a fent ismertetett két cikk olvasása után naplóbejegyzésében úgy vélte, a *Pesti Hírlap* szerkesztője aligha fog tudni kikeveredni ebből a slamasztikából.¹⁷ Persze a *Világ* által megtámadott szerkesztő ezt másként gondolta, és alapos hírlapi viszontválaszra is készült, ennek megjelenését azonban – egy rövid, a *Nemzeti Újság*-ra reflektáló bekezdés kivételével – Havas József (1796-1878) cenzor eltiltotta.¹⁸ Széjlegyzete szerint „a bírói eljárás bevégezteig erről többé szólni nem szabad”. Pedig a kéthasábos írás tanulságos a Kossuth által alkalmazott sajtóvita-eszközök tekintetében. Maga Kossuth is a Dessewffyvel folytatott polémiája egyik állomásaként tekintett a *Világ* cikkére, s bár érezhetően nem tudta az anonim szerzőt biztosan beazonosítani, egyértelművé tette, hogy az őt támadó cikk álláspontját joggal kéri számon a konzervatív vezéren, Dessewffy Aurélen. (Hangja ekkor már nem indulatos, inkább gunyoros: „a névben alkalmasint egész kommentárra találnánk”.¹⁹) Homályosan utalt arra, hogy a gyalázkodó Hindy melletti kiállásnak akár jogi következményei is lehetnek. Ismét fontosnak tartotta hangsúlyozni, mennyire mélyen elítéli Hindy bántalmazását, ugyanakkor személye és családja védelmének jogát önértzetesen fenntartotta magának az alpári támadásokkal szemben. Nem hagyott ezúttal sem kétséget afelől, mennyire megveti általában a névtelen falfirkák készítőit, majd cikkének élet a *Világ*-ban foglaltak cáfolatára irányította. Vitapartnere nagyon élénk színekkel ecsetelte Hindy állapotát, amelyet Kossuth ezúttal is azzal akart ellensúlyozni, hogy biztos szemtanúkra hivatkozva állította: nem igaz, hogy olyan súlyos az állapota, a támadás következményeit sokkal gyorsabban kiheverte és felépült. A *Világ* szenvedélyes stílusával, vaskos jelzőivel (és saját korábbi cikkének első változatával) szemben Kossuth hangja ezúttal nagyon is mérsékelt, megfontoltan elemző, olvasói előtt ezzel is tudatosan szembehelyezkedett a konzervatívok lapjával. Visszautasította, hogy elvitatta volna a bíróságtól az ítéletalkotás jogát, sértve ezzel az ártatlanság vélelmének elvét, ugyanakkor leszögezte, hogy

---

¹⁷ VISZOTA, 1927. 795. p.

¹⁸ MOL. R 101. Korrektúrapéldányok. 3. dob. 1. cs. 100. sz. 112-113. lap.

¹⁹ Ezt Dessewffy nem sokkal később, halála előtt készült önéletírásában maga is vallotta: az 1841 augusztusában indult „új színű »Világ« [...] lelke én valék s vagyok”. Néhány nevezetesebb darab gróf Dessewffy Aurélnak hátrahagyott eredeti magyar munkáiból és országgyűlési beszédeiből. Sajtó alá rend.: gróf DESSEWFFY EMIL. Pesten, 1843. 24. p.

Hindy ártatlanságát is csak az ő saját vallomása támasztja alá. Érezhető gúnnyal kommentálta ugyanakkor Hindy „alibijét”, vagyis a megtámadása előtt a házfalnál való ácsorgásának történetét. (Kitérőként megjegyezzük, hogy a fal menti vizezés és a fal-firkálás tevékenysége valóban nehezen összetéveszthető, előbbit csak azért hozhatta szóba, mert egyébként nehéz lett volna más magyarázatot adnia a fal melletti megál-lásra.) A továbbiakban Kossuth magabiztosan nyilatkozott a Hindy elleni becsületsér-tési perének esélyeiről, bizonyítékainak megalapozottságáról és tanúiról, valamint tisztában volt a nyilvánosság előtti felelősség súlyával is: „én mint vádoló lépek fel, s mint ilyen, minden szónak, melyet írtam, és írok, valóságáról a felelősséget minden tekintetben elvállalom, el pedig annyival inkább, mert tiszta lélekkel mondhatom, hogy az igazságnak még ott is akadván barátai, hol legkevesebbé várhattam volna, az alávalóság fonalának szálai, név szerint, megnevezhetőleg kezemben vannak”.

A *Világ* Hindyt védő szenvedélyes megfogalmazásait ugyanakkor igyekezett el-lensúlyozni a névtelen gyalázkodás, az éjszakai graffitik erkölcstelenségének, a család-ja és a ház lakóinak nyugalmit felkavaró, folyamatosan feszültségben tartó hatásának említésével, melyet a közvélemény nyilvánvalóan mélyen elítélt. Utóbbi a falfestések miatt a *Világ*-gal ellentétben Hindyben nem megtámadott ártatlan családapát, hanem botrányos eszközöket alkalmazó, kisstílusú bosszúállót látott. Kossuth határozottan fenntartotta magának az önvédelem jogát, mind a nyilvánosság (sajtó), mind a törvényes-ség (büntetőeljárás) eszközeivel, ha ilyen atrocitások nyugtalanítják őt és a hozzá kö-zel állók életét, „szintoly erős, mint balgatag követelés”-nek minősítve azt az elvárás-t, hogy szó nélkül hagyja folyamatos zaklatásait. Kossuth – aki nem először és nem utoljára került éles támadások kereszttüzebe – határozottan, ars poetica-szerűen fo-galmazta meg álláspontját („erős szándokot táplálok ifjúkorom óta, hogy a bosszú indulatát tényre változni magamnál soha nem engedendem”), kifejezve, hogy a közélet megpróbáltatásait az attól elválasztott magánélet terén igyekszik kipihenni. A támadá-sok elől való elhajlás szándéka – mutat rá ugyanakkor – nem tekinthető gyáva elvonu-lásnak, és „marcangolt becsülete” védelmében megteszi a szükséges ellenlépéseket, amit nem is burkoltan a *Világ* idézett cikkével szemben újra kilátásba helyezett. Cikke utolsó részében pedig részletesen indokolta, miért nevezte Hindyt (pontosabban az éjszakai falmázolót) „gazember”-nek, rámutatva, hogy nem hirtelen haragjában haszn-álta a nyilvánosság előtt a minősítést, hanem ellenkezőleg, a tett logikus következményeként. Első cikkében Hindy nevének konkrét említésétől eltekintett (bár, mint láttuk, eredetileg nem akart volna), amelyet „túlságosan gyöngéd” eljárásnak minősít-tett, s a később kilátásba helyezett leleplezést összekapcsolta bíróság elé tárandó erő-teljes bizonyítékainak újbóli hangoztatásával. A *Nemzeti Újság*-nak szánt rövid ri-posztja végül megjelenhetett, ebben Kossuth újra lapja iránti elkötelezettségét, Kultsár István emléke iránti tiszteletét hangsúlyozta. Azt azért nem hagyta ki, hogy – a mind-két lap által alaptalannak minősített – szerkesztőváltási pletyka szerzőinek indítékát a *Pesti Hírlap* befolyásának csökkentésében érdekelt körökben megjelölje.

Rendkívül érzékeny, politikai állásfoglalással felérő tettnek számíthatott a Hindy vagy Kossuth (pontosabban a sajtó exponálását követően) a *Világ* vagy a *Pesti Hírlap* melletti állásfoglalás. A korabeli közvéleménynek az ügy iránti érdeklődését sajátosan

és jellemzően tükrözte a *Jelenkor* által követett eljárás a Hindy-ügy bemutatásakor.²⁰ A lap nem mert önálló értékelést készíteni, hanem egy pár soros, a tárgyilagosságra és elfogulatlanságra kínosan ügyelő lead-et követően – meghökkentő módon – egymás után, kommentár nélkül közölték az ügyben napvilágot látott, fent ismertetett cikkeket. (Értelemszerűen abban a formában, ahogy nyomtatásban megjelentek.) Az eljárás indokául azt hozták fel, hogy az elmúlt két hétben Pest-Budán az egyik legtöbb beszédtemát szolgáltatta a „sajnos eset különféle alakban és módosításokkal” (vagyis politikai pártállás, vérmérséklet stb. alapján a történet az „utca embere” által színeződött), s csak laptársaik ellentétes véleményeinek szikár közlésével kerülhették el, hogy az alaptalan gyanúsítás vagy a túlzás hibájába essenek.

Pest vármegye törvényszéki üléseinek jegyzőkönyvei és iratai sajnos pont ebből az időszakból ma már nagyon hiányosak, a lényegét viszont a törvényszék lajstromkönyvi bejegyzéseiből is meg tudjuk állapítani,²¹ illetve szerencsére Neuszer János tárgyalásának jegyzőkönyvét (néhány más, ma már lappangó irattal együtt) Pest megye büntetőeljárásának múlt század eleji monográfusa teljes egészében közzétette. A vármegye december 13-án idézte be az inast, előzetes letartóztatásba helyezte, majd a fenyítő törvényszék 15-én hozott ítéletet ügyében. A tárgyalás jegyzőkönyve azért is fontos, mert teljes egészében rögzítette Neuszer – más forrásból nem ismert – vallomását, ebből ugyanis sok olyan részlet kiderül, ami a fentebb ismertetett vármegyei nyomozás alkalmával nem derült ki. Neuszer olyan aprólékos részletességgel adta elő a megverés előtt történeteket, amelyet aligha tudott magától kitalálni, és alapjaiban rengette meg Hindynek a fal melletti vizelésre alapozott magyarázkodását: „hallván, hogy a Zöldkert utca felől valaki közelget, egészen figyelmüket az érkezőre fordították, ki is egy úriasan öltözött férfi egész a László-ház kapuján túlhaladván, figyelemmel körültekintgetve megállott, és a falhoz menvén az egész fényében ragyogó holdvilágánál csalhatatlanul látta, miképp azon egyed kezét a falon jártatván, valamit a falra írt”. Neuszer már ekkor rá akart rontani, hogy elfogják, de a házmester türelemre intette, hogy megbizonyosodjanak tetteiről, amikor a titokzatos férfi befejezett egy rajzot, majd egy lépéssel odébb állt és újabbat készített, sőt egy harmadikba is belekezdett, de ezt már nem tudta befejezni. A házfalon maradt két egész és egy félbehagyott firkálás elég volt a lesben állóknak, „elszalasztani nem akarván a sokáig hasztalan lesett botrányszerzőt”. Innen beszámolója részletei megegyeztek a nyomozás során már felvetekkel (a kertajtó csikorgására Hindy elszaladt, Neuszer utána futott stb.), bár a vádlott érthetően kevésbé akarta részletezni a megverést. Elismerte, hogy bottal hátulról fejbe vágta, majd a földre zuhanó áldozatot még egyszer eltalálta, de arra már nem emlékezett, hogy testének mely táján.

A törvényszék megállapította, hogy Neuszernél nem mutatható ki előre megfontolt szándék, továbbá semmi érdeke nem fűződött az általa ismeretlen Hindy megveréséhez, arra csak azért került sor, mert „a rajtakapott tettes elszaladásától félvén, azt túlzott szolgálatkészségből minden esetre kézrekeríteni törekedett”. Neuszert elítélték

---

²⁰ *Jelenkor*, 1841. 101. sz. (december 18.) 413-415. p.

²¹ Pest Megyei Levéltár, IV.31-a. (= Pest-Pilis-Solt vármegye Központi Törvényszékének iratai. Törvényszéki jegyzőkönyvek.) 43. köt. 1841. 854., 872., 874. sz.

„világos megbízatásán túl vitt rendetlen tettéért” és bántalmazta Hindyt, ugyanakkor – az áldozat terveivel ellentétben – nem adtak teret a Kossuth felbujtó szerepével kapcsolatos elképzelésnek. (Hindyről megállapították, hogy a tárgyalás idején orvosi jelentés szerint már „némiképp lábadozott”, vagyis állapota javult.) A túlbuzgóság és a bántalmazás, mint súlyosbító tényezők mellett enyhítő körülménynek minősítették, hogy Neuszernek évtizedes katonai szolgálata alatt semmilyen fegyelmi ügye nem volt. Végül december 14-től számított – heti két nap böjttel súlyosbított, saját költségén letöltendő – egy hónapi elzárásra, a Hindynek okozott szenvedésért ötven pengő forint megfizetésére és az orvosi költségek megtérítésére ítélték. (Utóbbit a felgyógyulás utáni összegzés alapján állapították meg.)

Kossuth a törvényszék másnapi ülésén – sikertelenül – kérte inasának szabadlábra helyezését, mivel Hindy egyértelműen rágalmozó, bűnös magatartást tanúsított. A falfirkálásban kimerülő rágalmozást és becsületsértést a vármegye törvényszéke mindazonáltal nagyon is megalapozottnak vélte és saját hatáskörben (vagyis nem Kossuth indítványára, hanem közérdekből) felszólította Egressy Sámuel megyei főügyészt, hogy folytasson vizsgálatot az ügyben, és a közgyűlésnek tegyen jelentést arról, megalapozott-e Hindy ellen a vádemelés.

A vármegye törvényszéke összességében méltányos, a sérelmet kizárólag Hindy megveretésében megállapító ítéletet hozott, Kossuth irányító szerepére utalni nem volt hajlandó. Hindynek Zlinszky főszolgabíró megbízása folytán Bellágh Antal esküdt december 29-én adta tudomására hivatalosan is az ítéletet. A törvényszék ülését követő két hétben Hindy bizonyosan értesült az ítéletről, és kidolgozta a követendő stratégiát. 29-én elfogadta az ítéletet, de másnap a vármegyéhez intézett hivatalos nyilatkozatában²² hangsúlyozta, hogy azt végleg csak akkor veszi tudomásul, valamint a bíróság által megítélt kártérítést csak akkor fogadja el (és utalja át tervei szerint a pesti vakok intézetének, illetve az árvaháznak), ha ez jogi értelemben nem jelenti a vármegye ítéletébe való végleges beletörődését, és nem akadályozza számára az ügy folytatását. Hindy sérelmezte, hogy a bíróság – nyilván megelégedve korábbi írásos nyilatkozataival – Neuszer elítélését távollétében, részletesebb vallomásának tudakolása nélkül foganatosította, és az ítéletet túlzottan enyhének, a körülmények kivizsgálását pedig nem megfelelőnek érezte, ezért további lépéseket helyezett kilátásba. Mivel – mint mondta – „különben sem lehet a kiszenvedett fájdalokat és a megrövidített életet [sic!] megfizetni”, új eljárást kezdeményez, amelyben személyesen, saját feljelentése nyomán vesz részt. Hindy számára sérelmes volt ugyanis, hogy a vádat a korábbi perben a vármegye hivatalból képviselte, meghozzá Kossuth már említett november 28-i bejelentése alapján. De a formai sérelmek mellett leginkább az bántotta, hogy a per nem arról „szólt”, amiről akarta, és nem rejtette véka alá, hogy valódi célja Kossuth ellehetlenítése. (Az utóbbi lejárására irányuló vehemens fellépés további közvetett utalás arra, hogy Hindy mélységesen gyűlölte Kossuthot és minden eszközzel vissza akarta szorítani tevékenységét.) Így fogalmazott: „nemes Kossuth Lajos úr ellen, mint megbízó és Neuszer János és Moór János, mint béres [= felbérelt] megbízottak [...] ellen saját felperességem alatt szándékoznék a törvény útját megkísérteni”.

---

²² Közölte: DOMBÓVÁRY, 1906. 248. p.

Hindy ugyan óvatos, nem mondja ki szó szerint, de sorai mögött az a terv bujkál, hogy a perbefogással Kossuthra rá lehet sütni: ő adott megbízást a megverésére, vagyis fizikai erőszakkal igyekszik politikai ellenfeleit és a konkurens sajtót megfélemlíteni, ami pedig már több egyéni sérelemnél, hanem a közélet súlyos veszélyeztetése. Ez persze elég különös ideológiai konstrukció volt, hiszen a kortársak előtt is nyilvánvaló lehetett, hogy Kossuth és Hindy nincsenek egy „súlycsoportban” a hazai sajtóban, vagyis előbbinek semmiféle érdeke nem fűződött utóbbi fizikai erőszakkal történő megfélemlítéséhez.

Ezt a pert Hindy nemcsak ellentámadásnak szánhatta a vármegye ellene indított vizsgálatára, hanem igyekezett saját maga számára a legtöbbet kihozni belőle. Fontos és jellemző, hogy feljelentését Hindy nem az egyébként illetékes vármegyénél tette meg Kossuth ellen, hanem közvetlenül a királynál, pontosabban a helytartótanácsnál. Ezzel nemcsak a számára kedvezőtlen ítéletet hozó törvényhatóságot akarta megkerülni, hanem a történetek egészen más minősítését érzékeltetni: míg a vármegye ugyanis egyszerű garázdaságként foglalkozott az ügygel, a legfelsőbb szerveknél egyértelműen politikai indítékú bűncselekmények esetén indítottak – a királyi ügyész (jogügyigazgatóság) útján – pert a királyi táblánál. Hindy feljelentésében az alperes megnevezéseként nem is Neuszer nevét írta, hanem azt, hogy „Kossuth Lajos úr inasa”, hiszen számára a bűncselekményre felbujtó személye volt fontosabb.

Fazekas Csaba

Kossuth Lajos, a magánember

Kossuth már reformkori közéleti tevékenysége alapján a figyelem középpontjába került, s ez csak fokozódott az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc, különösen pedig kormányzósága idején. Ez az érdeklődés elsősorban a politikusnak, publicistának szólt, azonban - legalábbis a kortárs közvélemény esetében – a magánéletre, a családi háttérre is kiterjedt. A 19. század vége óta megjelent Kossuth-életrajzokban azonban szinte elenyésző a magánélettel kapcsolatos szövegrészek aránya. Ez nem is véletlen, hiszen Kossuth hosszú élete során mindig elkötelezett közéleti tevékenységet folytatott, s gondolkodását alapvetően ez határozta meg. Barátaihoz, családtagjaihoz írott magánleveleiben is sokszor nagyobb szerepet kap a közélet, mint a magánélet. Valamint a gyakori politikai támadásoknak kitett Kossuth igyekezett a magánéletét élesen elválasztani közéleti munkálkodásától. Határozottan, ars poetica-szerűen fogalmazta meg álláspontját: „Erős szándokot táplálok ifjúkorom óta, hogy a bosszú indulatát tényre változni magamnál soha nem engedendem, s a társaság zajától elvonulva élt csendes házi köröm békés örömeiben szeretek felejteni minden méltatlanságot, mellyel polgári életem göröngyös útjain találkozom.” Hogy mennyire tartotta magát ezen elvéhez, jól mutatja házasságkötése során tanúsított magatartása, mely éppen a legélesebb egyházpolitikai viták idejére esett.

Már az 1832-36. évi országgyűlésen heves viták zajlottak az ún. vegyes házassági kérdés, vagyis az 1791/26. tc. 15. §-nak értelmezése körül. A katolikus egyházi felfogás érvényesítése szembekeült a szülők jogait elismertetni kívánó liberális állásponttal. Kossuth börtönevei alatt, az 1839-40. évi országgyűlésen született meg az a törvényjavaslat, amely a katolikus egyház politikai érdekeivel szemben kívánta a vegyes házasságok ügyét szabályozni. Az 1791/26. tc. ugyanis kimondta, hogy vegyes házasságot csak katolikus pap előtt lehet kötni, az egyház viszont annak létrejöttét nem akadályozhatja. Amennyiben az apa katolikus volt, a születendő gyermekeket valamennyi esetben katolikusnak kellett keresztelni, amennyiben az apa protestáns volt, a törvény elvben megengedte, hogy a fiúgyermekek apjuk vallását kövessék. Utóbbi esetekben az egyház rendszerint megpróbált reverzálist venni a protestáns férjtől, amelyben utóbbi kijelenti, hogy valamennyi születendő gyermekét katolikusnak keresztelteti.

Az országgyűlésen az ellenzéki vármegyék óriási felháborodását váltotta ki, hogy 1839 márciusában Lajcsák Ferenc nagyváradai püspök megtiltotta papjainak a vegyes házasságok reverzális nélküli megáldását, erre az esetre az ún. passiva assistentia eljárását írva elő. (A pap nem megáldja, hanem csak szentségek kiszolgáltatása nélkül, a templomon kívül tudomásul veszi a házasság létrejöttét.) A liberális ellenzék a magánéletbe való törvénytelen beavatkozásnak tekintette az ügyet, és sérelemnek minősítette a püspök eljárását.

A püspöki kar erre ellentámadásba lendült, s 1840. július 2-án kiadott körleveleiben kiterjesztette a passiva assistentia gyakorlatát az egész magyar egyházra. Mindezek következtében 1840 második felében, illetve 1841 elején rendkívül éles egyházpolitikai konfliktus bontakozott ki a vármegyékben. A folyamat időben egybeesett Kossuth házassági tervével és nősülésével, s mivel Kossuth evangélikus, menyasszo-

nya pedig római katolikus vallású volt, elvben a reverzális megtagadása esetén, őrá is alkalmazni kellett a passiva assistentia rendelkezéseit.

A vezérmegyének tekintett Pest elsőként határozta el a megszokott egyházi áldás kiszolgáltatását megtagadó katolikus papok perbe fogását és megbüntetését. S bár a házasodni készülő Kossuth szenvedélyesen védte a liberális álláspontot - s ebben valószínűleg szerepet játszott az is, hogy tudta, a július 2-i püspökkari körlevél az ő magánéletére is hatással lesz – mégsem az ő házasságkötésének ügye adta a konkrét „ötletet” Pest megye augusztus 27-i határozatának megszületéséhez. Az kétségtelen, hogy politikai kezdeményező szerepe ekkor is jelentősen hatott Pest megye közéletére, de Fazekas Csaba felhívja a figyelmet arra, hogy két okból feltételezhető, hogy mind Pest megye határozata, mind a vegyes házasságok ügyének lefolyása minden bizonnyal ugyanígy alakult volna, ha Kossuth nem épp ekkor akar megnősülni, vagy ha jegyese nem katolikus nő lett volna.

Egyrészt a vegyes házasságok ügyében ugyanilyen szenvedélyes viták zajlottak a korábbi megyegyűléseken, és különösen a korábbi pozsonyi diétákon, így 1840 nyarán a liberális ellenzék gyakorlati kezdeményezései inkább tekinthetők „egy politikai magatartásforma és azt megalapozó ideológiai felfogás logikus következményének, semmint egyes személy vagy személyek közügyé emelkedő privát sérelmének”. Másrészt Kossuth, már a személyes érintettségét megelőző években is határozottan az államegyház elválasztását, a katolikus egyház előjogainak megszüntetését, a felekezeti egyenjogúságot vallotta. E felfogása már az 1830-as években készen állott. Továbbá fentebb említett elvének megfelelően privát szféráját nem keverte közéleti tevékenységével. Erre utal, hogy a témával kapcsolatos írásaiban nyoma sincs a személyes sértettség motívumának.

Kossuth és Meszlényi Teréz egybekelésére különféle halogatásokat követően végül 1841. január 9-én (pénteki napon), este fél hétkor került sor Feichtinger Domokos pest-belvárosi plébános előtt a paplakban a passiva assistentia gyakorlatának megfelelően. Kossuth tanúknak Fáy Andrást, Ráday Gedeont, Szentkirályi Móricot és Szombathelyi Antalt kérte fel, vagyis olyan liberális ellenzéki személyiségeket, akik a vegyes házasságok ügyében eléggé elkötelezettek voltak. Az esetet a tanúk – és nem Kossuth – által Pest megyéhez benyújtott panaszlevél ismerteti, melyet a január 14-i kisgyűlésen olvastak fel. A beadványban bár a tárgyilagosságra törekedett, a felháborodás hangjai is megszólaltak. Feichtinger meg is kapta a szokásos megyei intőlevelet, mire az volt a válasza, hogy törvényt nem sértett, s ha mégis, akkor sem a vármegyének, hanem az egyházi előjáróinak tartozik számadással.

Kossuthot január második felében lekötötték az ekkor induló *Pesti Hírlap* munkálatai és nem igazán foglalkozott sérelmével. A *Pesti Hírlap*ban mindössze egyetlen apró utalás szól csak házasságkötése és a vegyes házassági ügyek összefüggéséről. S még ez sem az ő írása volt. Az 1841. februári pesti közgyűlésről szóló tudósítás így fogalmazott: „Utóbb némely vegyes házassági esetek, amennyiben alkalmasok valának, s köztük e lapok szerkesztője is, az 1647/14 tc. szerinti eljárásra utasítottak.”

Meszlényi Terézia és Kossuth Lajos kapcsolatáról alkotott képünket befolyásolják egyrészt a Kossuth életrajzok és a kortársak későbbi visszaemlékezései, s természetesen Kossuth feleségéhez írott levelei. Az életrajzok és visszaemlékezések két gyökere-

sen ellentétes képet rajzolnak Meszlényi Terézről. Egy részük – elsősorban az 1848-as generáció visszaemlékezései alapján – kiemeli Kossuth feleségének házsártos természetét, és azt a kétségkívüli ténnyt, hogy nem tartozott a szép asszonyok közé. Kossuth kor- és eszmetársai nehezen viselték a feleség túlzott aggodalmaskodását, zárkózott egyéniségét. Ő vált e körökben Kossuth „rossz természetének”, s rossz döntéseinek forrásává. Az általános negatív vélekedések mellett a régebbi történetírásban kapott pozitív méltatásokat is, bár ezeket sokkal inkább a Kossuth iránt rajongó, pártos szemlélet eredményezte és nem az objektivitásra való törekvés.

Ezen ellentétes és túlzó vélekedések mellett kevés konkrét adat áll rendelkezésre arról, hogy milyenek voltak Kossuth feleségéhez fűződő érzelmei. A meglévőkből, különösen Kossuth leveleiből viszont az derül ki, hogy szerelmi házasság volt az övék. Leveleiben többször „lelkem, angyalom”-nak, „kedves Terézkém”-nak szólította hitvesét, rendkívül bensőséges, mély érzelmeket tanúsító szavakat használt. 1849-ben is sokatmondó szavakkal fordult Terézhez: „Életem angyala! Gyermekeim anyja! Kimondhatatlanul szeretett kedves angyal Terézem! Mikor szoríthatlak dobogó szívemre? Mikor törölhetem le könnyeidet? Mikor olvashatom szemeidben, hogy nem átkozol azért, hogy enyim lettél? Íme, most tudom, mennyi kint képes elbírnivaló az ember kebele.” És ez a hangvétel jellemezte Kossuthnak a feleségéhez fűződő viszonyát egészen Teréz 1865-ben Torinóban bekövetkezett haláláig.

Jakab Zsuzsa

A határkérdés alternatívái a *Pesti Hírlap* hasábjain

A Kossuth csoport munkája a *Pesti Hírlap* köré szerveződött, tehát kézen fekvő volt, hogy a korábbi kutatások anyagára építve, de új szemszögből vizsgálva vesszük újra elő a reformkor legnépszerűbb hírlapját a konferencia fő témakörének megfelelően. A kutatás során nyilvánvaló volt, hogy a hírlap népszerűsége alapján véve a sokszínűségnek és Kossuth hírlapírói zsenialitásának köszönhető. E tényt alátámasztja, hogy az előadásra készülve, a határ kérdésével kapcsolatban is találhatóak értékes információk és vélemények a különféle rovatokban.

Az előadásra készülve először a határ fogalmának pontos meghatározására volt szükség. A Magyar Értelmező Kéziszótár meglehetősen szűkszavú a határ fogalmával kapcsolatban. Kielégítőbb választ a Magyar Elektronikus Könyvtár Értelmező szótára adott. E megfogalmazás szerint: A határ földrajzi, politikai vagy közigazgatási térségek között húzódó vonalat vagy zónát jelent, mely azok elválasztását s e tény jelölését szolgálja. A határ és a határral kapcsolatos vizsgálatok azonban, nem csupán szoros értelemben vehetők. E megállapításból kiindulva, a *Pesti Hírlapban* a határ kérdésének átvitt értelmezése tűnt megfelelő megoldásnak. A hírlap cikkei között nagy számban fordulnak elő a kereskedelemmel, az iparral kapcsolatos cikkek, melyek tartalmát megismerve, a határkérdés egyéb alternatívái is fellelhetők.

Magyarország határai az 1840-es években meglehetősen nagy területet öleltek fel. Ez egyik oldalról előnynek tekinthető, hiszen a nagy terület nyersanyagokban gazdag, jó termőterületeket foglalt magába. A fejletlen ipar és a meglévő adottságok az ország helyét azonban nem túl előnyös helyen jelölték ki a Monarchiában. A nagy terület a lakosság nemzetiiségi összetételét vizsgálva szintén hátrányt jelentett. A határok kibővítésére tehát inkább átvitt értelemben volt szükség, mely leginkább a kereskedelem, a gazdaság fejlesztésében nyilvánult meg.

A bőséges forrásanyagot tanulmányozva a téma feldolgozása egyszerűnek tűnt. A források egyoldalú vizsgálatán túl azonban fontos megismernünk a témával kapcsolatos szakirodalmi nézeteket is. A *Pesti Hírlap*, a jól feldolgozott hírlapok közé tartozik, sok publikáció foglalkozott a hírlap cikkeinek tartalmával, jelentőségével. E kérdéssel Kosáry Domokos¹ foglalkozott részletesen. Kosáry Domokos a gazdasági terjeszkedést a nemzeti önrendelkezés létrehozásának szemszögéből vizsgálta. A kötet a témával kapcsolatban viszonylag részletes leírást ad, ismertette a kor nagy publicistáinak gazdasággal kapcsolatos állásfoglalásait. E tény ismeretében kellően alátámasztottnak tűnik a kérdéssel való részletesebb megismerkedés.

A *Pesti Hírlapban* a határ témájával kapcsolatban, két megközelítés alapvetően kitűnik a vizsgálat során. Az egyik – az 1840-es évek elején meg kevésbé megvalósíthatónak tűnő – Erdéllyel létrehozandó Unió kérdése, mely a szó szoros értelmében jelentette a határok kibővítését. A másik – reálisabbnak látszó – kezdeményezés, a határok átvitt értelemben való kibővítésére épített, a kereskedelmi lehetőségek kiaknázása által. A *Pesti Hírlap* hasábjain a kor publicistái a kereskedelem fellendítésének

---

¹ KOSÁRY DOMOKOS: Kossuth Lajos a reformkorban. Bp., 2002. (továbbiakban: KOSÁRY, 2002.)

lehetőségeit meglehetősen sok alkalommal taglalták. E kezdeményezések, lehetőségek közé tartozott a különböző társaságok, egyesületek alakítása, mely a szellemi fejlődés elősegítését célozta. A vasút jelentőségének bemutatására törekedett, a kikötők által nyújtott lehetőségek felismerésére és a lehetőségek maximális kihasználására ösztönözte olvasóit a kor legismertebb és legszélesebb körben forgatott hírlapja.

A hírlapi cikkek, köztük Kossuth számos vezércikke szemléletesen és érzékletesen hívta fel a figyelmet a kereskedelem fejlesztésének különböző új lehetőségeire. Kossuth lelkesen buzdította olvasóit az egyesületek támogatására, ugyanakkor keményen korholta a közvéleményt, ha levelezői útján a lehetőségek elszalasztásáról kapott hírt. Az alábbiakban e cikkek kerültek előtérbe, melyek olvasásakor egy kissé megelevenedik a 19. század, és közelebb kerülnek a reformkor problémái a mai olvasókhöz.

Magyarország helyzetét a korban a gazdasági függőség jellemezte. Kosáry Domokos így összegezte Magyarország helyzetét: „Magyarország a fejletlenebb, élelmszerű és nyersanyagtermelő agrárpiacon szerepét töltötte be a Monarchia iparilag fejletlenebb tartományai: Ausztria és Csehország mellett, méghozzá azoktól egy diszkriminatív jellegű határvonalal elválasztva, mely a nagybirtokosok terménykivitelét is nehezítette.”²

Kossuth Lajos először az operátumok vitái kapcsán – melyben nagy port kavart a Kereskedelmi Bizottság elemzése – , majd fogságában kezdett részletesen foglalkozni az ipar problémájával. A gazdaságról kialakult nézeteit először Wesselényihez írt levelében foglalta össze, a következőképpen. Kossuth arra a megállapításra jutott, hogy hazánknak elsősorban agrár országnak kell maradnia. Vélekedése szerint csak a mezőgazdaságból fennmaradó erőfölösleget szabad az ipar fejlesztésére fordítani. A technikai fejlődés kihasználása a mezőgazdaság fejlődését segítheti elő, a nagyobb fölösleg termelése pedig lehetővé teszi az ipar fejlesztésére fordítandó összegek növekedését. E nézetei jelentek meg a *Pesti Hírlap* hasábjain 1841-ben, miközben némi szerény iparfejlesztés mellett olyan egyesületek alakítását javasolta, melyek olcsó szaklapokat, könyvtárakat, és szerszámgyűjteményt nyújtott volna az elmaradt kézműveseknek, valamint segítette volna a műszaki oktatás megfelelő színvonalra emelését.³ Érthető tehát, hogy Kossuth meleg szavakkal fogadta a dr. Balog Pál által angol mintára kezdeményezett Hasznos Ismereteket Terjesztő Társulat megalakítására beküldött felhívását:

---

² KOSÁRY, 2002. 250. p.

³ KOSÁRY, 2002. 250. p.

Almási Balogh Pál: Felszólítás egy hasznos ismereteket terjesztő társaság ügyében.

Tárgy:

A cikk a különböző társadalmi osztályok művelődési lehetőségeivel, igényeivel is foglalkozik. „A társaság fő céljai volnának: a nép minden osztályának szükségeihez alkalmaztatott népszerű kézikönyvek készítése és azok minél olcsóbb áron adása.” Megemlíti egy angliai társaságot (Society for the Diffusion of useful Knowledge), amely a népnevelés céljából még a kis pénzü emberek számára is megvásárolható könyveket nyomtat, lehetővé téve ezzel a művelődést számukra is. Előadja e társaság szerkezetét, osztályokra felosztását és eddig kiadott munkáit. Almási Balogh Pál ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy a például felhozott angol társaság alakja hazánkban módosítást kíván. Tekintetbe kell venni ugyanis, a különbségeket angol és magyar népesedés, műveltségi fok, olvasási hajlam, tehetség, előítélet között, számolni kell a könyvkiadás körülményeivel, az írók alkalmasságával, hazánk pénzügyi lehetőségeivel, valamint az adakozási készséggel. Magyarországon nem találunk példát a népszerű és olcsó könyvek terjesztésére, így a közép-rend nem jut irodalomhoz. „Azonban, mint azt már Dupin⁴ is igen helyesen megjegyzi, ha valamely tudomány sokakra nézve hozzáférhetetlen, annak egyedül a módszer az oka, s alig van oly tudomány, melyet érthetővé ne lehetne tenni, minden józan elméjű embernek.”

Szerkesztői jegyzet:

Párizsban Renouard Gyulánál⁵ 1836 óta kis füzetek jelennek meg ily cím alatt: „Claudius népszerű tudománya; egyszerű beszédek mindenféle dologról.” (Simplee discours sur toutes choses.) Aki kételkednék, hogy a tudomány minden nemét lehet akként előadni, miszerint a legközönségesebb ész is megértse, olvassa meg ezeket, és hinni fog. Mi már harmincat bírunk e füzetkékből, s egyet nemsokára fordításban már csak azért is közlünk, hogy a nem – hívőket meggyőzzük; íróinknak pedig példában mutassuk, mit értenek külföldön a népszerű stíl⁶ alatt.

Szerk.⁷

E kezdeményezések kapcsán jött létre – Kossuth „előrajza” alapján – az iparegyesület 1841 novemberében. A társaság elnöke gr. Batthyány Lajos lett, de Kossuth maga is aktívan tevékenykedett a társaságban aligazgatóként. Lelkesedése kitartásra ösztönözte

---

⁴ Charles Dupin (1784-1873) francia statisztikus és közgazdász.

⁵ Jules Renouard (1798-1854) francia könyvkiadó és nyomdatulajdonos.

⁶ Stíl = értsd: stílus

⁷ KOSSUTH LAJOS: Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz, I. (1841) Miskolc, 2003. 17-18. p.

a többi, egyes esetekben meghátrálni akaró tagot is. Az egyesület munkájának köszönhetően valósult meg az első Iparmű kiállítás is 1842 nyarán, melyről a *Pesti Hírlap* is részletesen beszámolt. A *Pesti Hírlap* megjelenésének első évében Kossuthra jellemző volt, hogy a gazdasági liberalizmus szellemében a merkantil hagyományok mellett foglalt állást, a védvámrendszer, az egyedárúság és az iparerőtetés fonák eszméivel szemben. A céhek eltörlésének lehetetlenségét maga is belátta, ugyanakkor radikális reformokat javasolt e téren is. Az Iparmű kiállítás előkészületei és eredményei azonban Kossuthot továbbra is arra az állásfoglalásra készítették, hogy Magyarországnak jelen viszonyai ismeretében még igen sokáig földművelő országnak kell maradnia, „a magyar nemzetiségnek még fejlteni, terjedni, erősödni kell”.⁸

E ponton tehát megállapítható, hogy Magyarország még nem állt készen arra, hogy a szabad kereskedelem európai folyamába bekapcsolódjon. Ez azonban nem jelentette, hogy a kor publicistái, köztük Kossuth is nem tartotta volna elengedhetetlennek a kereskedelem fejlesztését. Adam Smith nyomán a jólét emelését és a viszonylagos önállóságot gazdasági téren a szabadkereskedelem megvalósulásától remélték a kor gazdasággal foglalkozó szerzői. Kossuth is üdvözölte az angol-magyar kereskedelem első kísérleteit, mely a „határbővítés” alternatíváját, a gazdasági önállóság megteremtésének lehetőségét hordozta, még ha csak csírájában is. A szabadkereskedelem megvalósulása azonban valóban egy kezdemény volt csupán, hiszen a Smith által felállított elvek a magyar viszonyokra nem voltak alkalmazhatók. Anglia vállalhatta a szabadversenyt, mivel gazdasági és társadalmi viszonyai lehetővé tették számára a szabadverseny előnyeinek kiaknázását. Kossuth belátta, hogy fontos Magyarországnak a szabadversenybe kapcsolódása, de csak akkor, ha a gazdasági fejlettség a liberális eszmék megvalósulása után olyan szintet ér el, hogy a magyar áruk is versenyképesek legyenek a nemzetközi piacon. A fejlődésnek azonban saját erőből kell bekövetkezni, nem erőszakos iparosítás által, mivel hosszú távon csak önálló gazdaság képes megállni a helyét. Addig azonban óvni kell a zsenge magyar ipart a szabadverseny túlekedésétől.⁹

E tényeket figyelembe véve érthető tehát, hogy Kossuth gazdaságot érintő nézeteiben változás állt be 1842 elejétől kezdve. E változás fő megindítója a Fridrich List német közgazdász által 1841-ben írt „A politikai gazdaság nemzeti rendszere” címet viselő tanulmány volt. List felhasználta a liberális elveket, míg azok a kiváltságok ledöntésével, a belső forgalom növekedésével a nemzetállam egységét szolgálják, ugyanakkor támogatta a korlátozást és beavatkozást, ha az önálló nemzetgazdaság létrehozásáról és megóvásáról volt szó. List véleménye szerint a nemzetgazdaság fejlődését védvámokkal lehet elősegíteni, melyek megóvják a gyengébb ipart a nagyobb ipari hatalmak versenyétől, előkészítve ezzel a gazdasági önállóság kialakulását.

Kossuth nézeteinek változása ellenségeinek új fegyvert adott kezükbe. Azzal támadták a neves publicistát, hogy List nézeteivel egy kész elméletet vett, melyet a németek alkottak az angol ipar versenye ellen védekezve, de nem foglalkozott azzal a

---

⁸ KOSSUTH LAJOS: Nemzetiség és kereskedési szövetkezés In: *Pesti Hírlap*, 1842. február 24. (120. sz.) 127-128. p.

⁹ KOSÁRY, 2002. 252. p.

ténnyel, hogy e nézetek a magyar viszonyokra egy az egyben nem alkalmazhatók. Kossuth állásfoglalását vizsgálva nyilvánvalóvá vált, hogy nem List nézeteinek átvételéről volt szó, hanem egy alapot, egyfajta keretet merített e nézetekből, hogy aztán a hazai viszonyokra alkalmazva Listtel szembeforduljon. List az úgynevezett „nagyterg gazdaság” előfutára volt, mely eszme keretében a Duna-völgyétől a Fekete-tengerig terjedő területeket német gazdasági irányítás alá kívánta vonni. Tagadhatatlan, hogy List elméletében szerepel az adott területek modernizálása, a közlekedés javítása és a gazdasági fellendüléshez elengedhetetlen szükségletek kielégítése, de nem számol a területek nacionalista érdekeivel. Ennek következtében a magyar viszonyokkal ellentétes nézeteket vallott List, melyeket Kossuth helytelenített. Amint felvetődött, hogy Ausztria csatlakozása is elképzelhető a német vámszövetséghez, a Zollverein-hoz, Kossuth határozottan fellépett az elképzelés ellen.

Bár Magyarország számára valóban a kereskedelmi határok kibővítését jelentette volna a csatlakozás, Kossuth átlátta a csatlakozás politikai jelentőségét a gazdasággal szemben. Kossuth indokai a csatlakozás ellen a következők voltak:

- „amely állam a német vámszövetség tagjává lesz, előbb vagy utóbb németté lesz.”
- a Zollverein a német nemzetállam egységét készíti elő
- a magyar ipar fejlődését ellehetetleníti a csatlakozás
- a városi polgárság magyarosodása komoly akadályba ütközik,
- a csatlakozás Ausztria számára fontos, de főleg politikai szempontból, hogy a német ügyek intézéséből ne szoruljon ki, Magyarország azonban nem nyerne a csatlakozással komolyabb gazdasági fejlődést és önállóságot sem.

Kossuth véleményét azonban több cikkben is kifejtette, míg eljutott a csatlakozás helytelenítéséig. Több vezércikkében is mérlegelte a lehetőségeket, összevetette az előnyöket a hátrányokkal.

Az ipar és vámviszonyok című cikkében kifejtette, hogy a magyar gazdaság fejlesztéséhez 2 út vezet: az egyik a szabadkereskedelem, a másik a vámszövetséghez való csatlakozás. A szabadkereskedelemmel kapcsolatban úgy érvelt, hogy a magyar ipar fejletlensége még nem teszi lehető a közvetlen bekapcsolódást, a magyar áruk még nem versenyképesek, míg a csatlakozással kapcsolatban kifejtette, hogy „legyen bár Magyarország a vámok eltörlése által világos nyereségről biztosítva, s támadjon bár ennek következtében a nemzetben közeledési vágy, még mindig megfajuló kérdésül marad fel: vajon képes volna e Magyarország, mostani szerkezete mellett, nagyobb egyenes (direct) adó viselésére vagy országos adósság elvállalására? S én azt tartom, sem az egyikre, sem a másikra nem képes.”¹⁰ A további nézetek és érvek fgyelembevételével jutott el Kossuth arra az álláspontra, hogy Magyarországnak először a belső gazdasági önállóságát kell megteremtenie, s csak aztán kapcsolódhat be érdemben a szabadkereskedelembé. E nézetét támasztják alá a *Pesti Hírlap*ban megjelent cikkei: 110. sz. Vámszövetség, 120. sz. Nemzetiség és kereskedési szövetkezés, 179. sz. Vámszövetségi kilátások címmel, hogy csak néhány példát említsünk, a teljesség igénye nélkül.

---

¹⁰ KOSSUTH LAJOS: Ipar és vámviszonyok. In: *Pesti Hírlap*, 1842. január 16. (109. sz.) 35. p.

A fenti indokok tehát egyértelműen mutatják, hogy Kossuth véleménye a gazdaságot illetően miért változott meg. Nézeteit ezt követően az önálló nemzetgazdaság létrehozására törekvés jellemezte, minden igyekezete e cél elérésére irányult. Ekkor az iparfejlesztést is List mondásával igazolta, mely szerint a nemzet ipar nélkül félkarú óriás. Az iparfejlesztés érdekében nyúlt Kossuth a védvámhoz, mellyel a hazaipart kívánta megóvni, a belső piacot megerősíteni. Bár a védvámval kapcsolatban is érték támadások, több országgyűlési követutasításba is bekerült az 1843/44-es országgyűlés előtt a védvám, mint nemzeti kívánság.

Szintén a gazdaság fejlesztéséhez és a kereskedelem javításához kapcsolódott a fiumei vasút terve, mely szintén nagy nyilvánosságot kapott a *Pesti Hírlapban*. A fiumeiek 1840-ben maguk próbálkoztak helyi tervekkel, de nem jutottak túl a féltékeny triesztiakkal vívott küzdelmen. Kossuth látta, hogy az osztrákok az első főútvonalakat Magyarország kikerülésével maguknak akarják megépíteni s a magyar kereskedelmet a Bécs-Adriai vonalon Triesztnek irányítani. Ezt akarták a magyar vasúttal megelőzni. Kossuth szemében Fiume volt Magyarország egyetlen szabad kapuja a tenger s a nagyvilág felé; ezért „Fiume nélkül nekünk önálló nemzeti kereskedési jövőnk nincs”.¹¹

Pesti Hírlap, 1842. 149. sz. (június 5.) 404. p.

Értekező: A Fiumei vasút

Tárgy:

A cikk szerzője – „L. A.” Eszék tájáról – azzal indítja értekezését, hogy a Fiumei kikötő helyzetét ismerteti. Mint írja, sokan írtak már a Pesti Hírlapban arról, hogy a magyar külkereskedelmet a fiumei kikötő forgalma tudná fellendíteni. Amennyiben az áruk cseréje nem Trieszten, hanem Fiumén keresztül történne, a magyar kereskedés biztosan fellendülne és az ország egészének nyereséget jelentene. „A nagy vállalat korszerűsége s jótékonyága kétséget nem szenved, de kivitele ám a bökkenő. Még eddig a fontos tárgy csupán kereskedői és költségei szempontból volt megpendítve, ámbar a dolognak még ezeken kívül két oldala van: a politicalai t.i. és helyzeti vagyis topographia.”

---

¹¹ KOSÁRY, 2002. 256. p.

Szerkesztői jegyzet:

A politikai oldalt nem mondhatnók egészen mellőzöttnek, ámbár kifejtve bizonyosan nem volt, miután ez oly mező, melyen a sajtót otthonosnak nem mondhatnók.

Szerk.

A feladat persze roppant költséges és műszakilag is nehéz a kivitelezés. Az alábbi szerző is e tényt támasztja alá. A cikk szerzője inkább a topográfiai akadályokat taglalta a fiumei vasút megépítésével kapcsolatban, ismertetve a domborzat okozta nehézségeket. A szerző azonban elérte megfogalmazott célját, mely szerint „a szaktudósok és avatottak ösztönt nyerjenek véleményük nyilvánítani”.¹² Ezt követően a fiumei vasúttal kapcsolatban több értekezés is született. A Pest-Fiume vonal teljes megépítése ekkor lehetetlennek látszott, ezért Kossuth beérte volna egy Vukovár-Fiume szakasszal is, hogy a magyar kereskedelmi lehetőségek hasznát ne Bécs fölözze le. A témában több értekezés is született ifj. Szabó Pál tollából a *Pesti Hírlap*ban, aki Kossuthtal együtt utazott 1843-ban a helyszínre, hogy pontos tervet és költségevetést készíthessenek a vasút megépítéséhez.

Nyilvánvaló tehát, hogy a nemzeti törekvés és valós lehetőségek közt óriási szakadék tátongott. Ennek ellenére Kossuth a *Pesti Hírlapon* keresztül igyekezett a közvéleményt tájékoztatni, és cselekvésre ösztönözni. A határok kibővítésének mindkét alternatívája mellett több kezdeményezéssel is találkozhattunk, melyek megvalósítása a korabeli viszonyok miatt még váratott magára.

A cikkek sokszínűsége és tartalmassága azonban arra enged következtetni, hogy a szakembereket és a közvéleményt egyaránt foglalkoztatta a helyzet javítása, mely előre vetítette a probléma megoldását is.

Kalla Beáta Imola

---

¹² L. A. aláírással: A fiumei vasút. In: *Pesti Hírlap*, 1842. 149. sz. (június 5.) 404. p.

Hozzászólások, kérdések

Megismerhető-e Kossuth eredeti, március 3-i beszédének pontos szövege, melyek ilyen esetben a forrásfeltárás filológiai korlátai?

PAJKOSSY GÁBOR: A Barta István-féle kiadásban, amit többször is megjelentettek, az alapszöveg egy olyan kézirat, mely ismeretlen kéztől származik. Barta István jeles Kossuth-kutatónak a KLÓM XI. kötete sajtó alá rendezésekor valamiért gyorsan kellett dolgoznia, ezért csak három hírlapban ellenőrizte a megjelent szöveget, majd azt mondta, hogy Kossuth beszéde egykorúan csak csonkítással jelent meg. A *Budapesti Híradót* nem vette kézbe, hogy miért, nem tudjuk. Talán nem volt ideje, vagy a könyvtárosok épp akkor nem találták, kötetesre vitték, nem tudhatjuk. Ott ugyanis – a *Budapesti Híradóban* – ténylegesen megjelent a teljes, törlés nélküli szöveg. A pesti lapokban, tehát a *Pesti Hírlapban*, a *Nemzeti Újságban* és a *Jelenkorban* ugyanaz a csonkított szöveg jelent meg, ugyanazokkal a cenzori kihúzásokkal. A *Budapesti Híradó* azért nem sorolható épp ekkor a pesti lapok közé, mert nevének ellenére az országgyűlés idejére átköltözött Pozsonyba, vagyis előnyt szerzett hírlapi versenytársával szemben, gyakorlatilag 2-3 nappal korábban közölhetett mindent pozsonyi értesülést. A *Budapesti Híradónak* és a pesti lapoknak különböző cenzorai voltak. De vajon miért jelent meg a *Budapesti Híradóban* a teljes szöveg? Az összes többi közlésből azok a helyek, melyek éles támadást jelentettek Bécsre, az abszolutizmusra, a hivatali bürokráciára, a Magyar Kancelláriára és másokra nézve, mind ki lettek húzva. Egy magyarázat lehetséges. A *Budapesti Híradó* konzervatív lap volt és úgy néz ki, hogy Pozsonyban az alsótáblai konzervatívok körében felülkerekedett az a nézet, hogy a forradalmat csak úgy úszhatják meg, ha a teljes beszédet átengedik. Ez azonban feltételezés. Érdekes, hogy egy konzervatív lap hozza az ellenség vezérének a sajtóban máshol nem közölt nézeteit. Rendelkezünk tehát egy megjelent cikkel és egy kézirattal, mely tartalmazza a teljes szöveget. Barta ezt vetette össze a pesti hírlapokkal. Az volt a nézete, hogy a kézirat, az a Kossuth beszédéről készült másolat.

Hogyan került lejegyzésre egyáltalán ez a szónoki beszéd?

PAJKOSSY GÁBOR: Kossuthról tudjuk, hogy ha volt ideje, akkor az egész beszédét leírta, ha nem, akkor a főbb nézeteit megfogalmazta, megtanulta, a többit rögtönözte. Van olyan eset is, hogy utólag leírta, mit mondott el. Ha van beszédfogalmazvány, vizsgálni kell, hogy hogyan viszonyul az elhangzott beszédhez. Abból az időszakból ezt nem tudhatjuk, amikor nincs gyorsírás, nem lehetünk biztosak abban, hogy az illető valójában mit mondott el. Ebben a most elemzett időszakban viszont már van gyorsírás és lejegyezték Kossuth felirati beszédét. Van tehát egy beszédfogalmazvány, és van egy gyorsíró által lejegyzett szöveg, cenzúrai törlésekkel, de ezek nem olyan lényegesek, hogy ne lehetne rekonstruálni az eredeti szöveget. Világos, hogy az eredeti fogalmazvány, amit Kossuth betanult, illetve a lejegyzett szöveg köszönő viszonyban sincs egymással. Kossuth leírta a szöveget, majd mozgósította gondolatait, de ezt nem írta le és nem tanulta be, hanem úgy adta elő, mintha rögtönözne. Ez elég gyakorinak

mondható eljárásnak számított ebben a korban. Egy rossz szónokot úgy jellemeztek a korban, hogy betanult beszédet mondott. Ettől csak az volt rosszabb, ha bele is sülték a betanult beszédbe. Kossuthnál kevésbé jó szónokok is kínosan ügyeltek arra, hogy ne úgy tűnjön, mintha betanult szöveget mondanának, hanem rögtönzés látszatát igyekeztek kelteni. Ha van egy szöveg, ami a *Budapesti Híradó*ban megjelent és van egy kézirat, melyről feltételezzük, hogy az előre megírt szöveg másolata, akkor elég a két szöveget összevetnünk, amely lényegében azonos. Kisebb eltérések vannak, de lényegét tekintve a két szöveg azonos. Tehát kizárhatjuk, hogy a kézirat az előre megírt beszéd másolata lenne, ugyanis lehetetlen, hogy Kossuth szó szerint az előre megírt beszédet mondta volna el. Rengeteg egyezés van a két szöveg közt, de a mondatok tagolása más. A gyorsíró maga tagolja a szöveget. A szónok nem tagolja annyira a szöveget, mert a gondolatai elkalandozhatnak. A gyorsíró a szavakat rövidíti, majd kiegészíti, és újra kiegészíti. Az egyik szövegben az található, hogy mondá, kéré, stb., míg a másik szövegben mondotta, fogjuk kérni stb. Megkerülhetetlen ez az eltérés. Két gyorsíró, kétféleképpen fogja feloldani a rövidítéseket. Nagy koncentráció és odafigyelés kell ahhoz, hogy ugyanazokat a szavakat adja vissza a gyorsírás átíratában, amelyeket a szónok használ. Tehát két gyorsírásos lejegyzéssel van dolgunk. A két lejegyzés egymáshoz való viszonyát is vizsgáljuk. A szövegeket úgy szokták közölni, hogy a gyorsíró lejegyzi, átírja, majd kézbe veszi a szerkesztő, a korrektor, a cenzor. A cenzor is végezhet stílári javításokat és így jelenik meg a szöveg. Gyakori, hogy már a gyorsíró szerkeszti a szöveget, aztán a szerkesztő, a korrektor stb. is szerkeszt a szöveget. Politikusok gyakran sérelmezik, hogy a sajtótermékek nem pontosan adják vissza az általuk elmondottakat. Az 1990-es évek elején egy szerkesztőség elhatározta, hogy nem szerkeszti, javítja stb. egy, az előbbieket folyton szóvá tevő közéleti személyiség beszédeit. A napvilágot látott szöveg így tele volt olyan mondatokkal, amelyeknek az eleje és a vége nem passzolt, ami természetes az élőbeszéd írásos visszaadásakor. Vagyis természetes, hogy az élőszóban elhangzottakat szerkeszteni kell. A *Budapesti Híradó* munkatársai szembesültek ezzel a problémával és meg is oldották. Mégpedig úgy, hogy például kicsippentettek egy oda nem illő mondatrészt, így a mondatnak lett értelme. Ennek kapcsán bepillantást nyerhetünk, hogy hogyan készülnek Kossuthnak a sajtóban megjelent szövegei. (Egyébként ma is így készülnek a sajtóban megjelenő szövegek, miután lejegyzik, kiegészítik, kijavítják, a szerkesztő végleges pontosításokat eszközöl rajta.) Az országgyűlési jegyzőkönyveknél megvan az a lehetőség, hogy a felszólaló szónok javíthat a szövegen, a sajtó esetében ilyen lehetőségéről nem beszélhetünk. Így most már megértik, hogy ez miért lényeges. Nem maradt ki belőle lényeges elem, ami megváltoztatja a történet szemléletét, de vizsgálható, hogy mi volt a beszéd útja az elhangzástól a közlésig. E két szöveg rákényszerített arra, hogy végiggondoljam, hogy mi volt a különbség a fogalmazvány és a beszéd között és arra a következtetésre jutottam, hogy a szöveg, melyet a fogalmazványnak hiszünk, nem a Kossuth által készített fogalmazvány.

Volt-e valamilyen kapcsolata Kossuthnal Franz Putznak? Véletlen volt, hogy pont ő közvetítette a bécsiek felé Kossuth beszédét?

PAJKOSSY GÁBOR: Minden bizonnyal véletlen volt. Magyarországi, német ajkú egyetemisták, gyakorló orvosok hozták e közege Kossuth beszédét. Eredetileg egy Goldmark nevű egyetemista fiúnak a feladata lett volna, hogy a beszédet felolvassa, Franz Putznak viszont erős hangja volt. De nyilván ismerte Kossuthot és nem először olvasta a beszédet.

Azt mondta tanár úr, hogy érdemi különbség nincs a két szöveg között, mégis félreértették. Továbbá Kossuth végig vezette mondandóját, ugyanakkor rögtönzött is beszédében. Tetten érhető-e a felirati javaslatban a politikai ravaszkodás? Hagy-e magának szándékosan mozgásteret? Vagy egyszerűen maga a beszéd félreérthető?

PAJKOSSY GÁBOR: Az „alkotmányt a Lajtán túlnak” az Ellenzéki Párt programjának részét képezte és egyébként ismert volt már az újságolvasók számára. Kommentálták németországi lapok is. Ez viszont egy olyan követelés volt, amelyet meg lehetett fogalmazni, mint távlati célt, de követelésként akkor lehetett vele előállni, mikor a nemzetközi helyzet is annak megfelelően alakult. Kossuth február 15-26 táján már gondolkodik ezen, de szerepet játszhatott ebben a nápolyi alkotmánykonfliktus is. Jó lenne ezt a követelést elővenni, de ne beszéljünk róla, míg nincs itt az ideje – gondolta Kossuth. A párizsi forradalom kellett ahhoz, hogy mindenki hozzájáruljon e követelés megfogalmazásához. Ez egy kihúzható ék volt, ugyanis itt van rendi alkotmányosság, mi megszorongathatjuk őket, de ők nem tehetik meg ugyanezt. Tehát nem rögtönzés volt, hanem a politikai helyzet ezekben a napokban tette aktuálissá e követelést.

Kikre gondolt Kossuth konkrétan, mikor alkotmányt követelt?

PAJKOSSY GÁBOR: A németekre. Az olaszokra biztosan nem.

Számolt Kossuth azzal, hogy az alkotmány követelése ilyen hatást vált ki?

PAJKOSSY GÁBOR: Nyilvánvaló, hogy a politikusok visszatartották, míg a nemzetközi helyzet nem volt megfelelő. Ennyire azonban nem gondolkodott előre, hogy milyen hatása lesz a beszédnek, milyen következménye lesz, ha lefordítják stb. Kossuth elkészítette a felirati javaslatot és a császárságot a Lajtán túlra értette. De a végleges szöveget Szentkirályi Móric öntötte formába. Szentkirályi Deák módján gondolkodott. Kossuth nem törődött azzal, hogy az általa elkészített felirati javaslat és beszéde között fogalmi ellentmondást kellene tisztázni. Nem is lenne életszerű azt végiggondolni, hogy milyen mellékhatásai lehetnek e beszédnek.

Elképzeltető, hogy a cseh tartományokba elkeveredett a beszéd szövege?

PAJKOSSY GÁBOR: Erről szinte semmit nem tudunk. Annyit igen, hogy van egy jelentés, melyből kiderül, hogy a birodalom városaiban terjesztik a beszédet, de biztosan nem lehet tudni, hogy pontosan hova jutott el. De az eszmék, emberek és áruk közötti

forgalomból adódóan elképzelhető. E kérdést illetően további kutatás szükséges. Számolni kell az időbeli korlátokkal is, hiszen legalább 3-4 nap az út.

Mennyire élesen rajzolódik ki, hogy Kossuthnál a magánélet az magánélet, a politika az politika? Hiszen azt hallottuk, hogy nem kardoskodott a vegyes házassági ügyben az ellenzéki álláspont mellett, mégis saját házasságkötésekor ismert liberálisokat hívott meg tanúnak.

JAKAB ZSUZSA: Az igaz, de sosem mondta, hogy márpedig ő is így járt. Azt vallotta, hogy a magánélet az magánélet, a közélet pedig közélet. Például amikor Zelk Sarolta nagybátyjának segítette a kinevezését Fiumében, a neki írt utolsó levelében azt írta, hogy noha ő a nagybátyját emberként szereti, nem fog vele levelezni, mert ő Ferenc József hivatalnokával nem levelezhet. Segített neki, de amint hivatalnok lett, nem volt hajlandó vele kapcsolatot tartani. Szigorúan tartotta magát ehhez az elvéhez. Ahogy mintegy „ars poetica”-szerűen is megfogalmazta, neki a magánélet bástya, menedék a politikai viharok előtt.

Rendelkezünk-e kifejezetten Kossuthnéról készült életrajzzal?

JAKAB ZSUZSA: Nem, a Kossuth-életrajzok szükségszerűen bánnak személyével, rendszerint csupán házasságkötésük tényét említik.

Kossuth felesége írt naplót? Maradt fenn számottevő levelezése?

JAKAB ZSUZSA: Nem tudok róla, hogy naplót vezetett volna.

Úgy gondolom, érdekes aspektusa lenne Kossuth életének, kiegészítené az életrajzot, ha rendelkezniénk ilyen forrásokkal.

FAZEKAS CSABA: Jónéhány levele fennmaradt, amit kortársaihoz, rokonaihoz, vagy épp Kossuthhoz írt, naplóról valóban nem tudunk. Ugyanakkor azt gondolom, az is valahol üzenet értékű, ha ilyenekkel nem rendelkezünk. Jelzi, hogy a Meszlényi Teréz által felvállalt asszony-, feleség- és anyaszerep egészen más volt, mint sok kortárs asszonyé. Ő valóban úgy gondolhatta, hogy a feladata a „hátszág” biztosítása Kossuth mellett, egyfajta „fegyverhordozói” háttértevékenység. Ez azért akkor már nem pusztán társadalmi normakövetés, hanem tudatos választás is volt, a 19. század első fele már hordozott másfajta női szerepeket is Magyarországon. Például ott volt Battyány Lajos felesége, Károlyi Antónia grófnő, aki igazi társasági szervező egyéniségnek számított, kora társasági életében majdnem olyan ismertnek számított, mint férje, ami nyilván azzal is összefügg, hogy maga is élénken érdeklődött a közélet iránt. Vagy gondoljunk Szendrey Júliára, aki maga is irodalmi próbálkozásairól és naplójáról volt ismeretes. E korról általában elmondható, hogy a női szerepek egyre gyorsabb mértékben differenciálódnak.

JAKAB ZSUZSA: Kossuth húga, Zsuzsa is inkább ebbe az utóbbi típusba sorolható.

Milyen volt a politikai sajtó természetrajza ekkoriban és hogyan kapcsolódik ehhez a Hindy-ügy?

FAZEKAS CSABA: Nemcsak publicisztikai viták folytak az ellenzékiek illetve kritikusaik között, hanem ízig-vérig politikai csatározások is, például Pest vármegye gyűlésein. Az egész Hindy-történet, valamint a *Pesti Hírlap* és a *Világ* illetve más orgánumok közötti közéleti viták arra engednek következtetni, hogy 1841-ben a politikai élet már tekinthető annyira „modernnek”, mint ahogy az napjainkban megfigyelhető.

Hindy megverése és a hivatalos vizsgálatok után eltűntek a falfirkák a pesti házfalakról?

FAZEKAS CSABA: Erre vonatkozóan nincsenek adataink, feltételezhetjük viszont, hogy nem tűntek el teljesen. Ha maga Hindy le is szokott Kossuthal kapcsolatos véleményének illetően közzétételéről, joggal feltételezhetjük, hogy akadtak követői, akik az efféle névtelenségbe burkolózva akarták az ellentétes politikai táborral kapcsolatos véleményüket nyilvánosságra hozni, akarva-akaratlanul is utóbbiakat fenyegető közhangulatot teremteni. Egyébként nem sokkal a falmázolási történet után mindketten elköltöztek a Szép utcai házból. Kossuth 1842 márciusában vette meg tinnyi birtokát, döntésében bizonyára a családja biztonsága iránti igény illetve a nyüzsgő pesti belváros helyett egy csendesebb lakóhely választása játszott fő szerepet. Hindyről is tudjuk, hogy 1842 júliusában már a Kecskeméti utcában bérelt lakást.

Pontosan mi is volt a falra mázolva?

FAZEKAS CSABA: A vármegyei kivizsgálásból ismerjük a rajz leírását, azt a tényt, hogy pontosan papírra másolták az ábrákat. Sajnos utóbbi rajzot egyelőre nem ismerjük, csak a leírást. Ez egy akasztott embert ábrázol, mellette Kossuth nevével és az „akasztófára való, húzd fel” felirattal.

Mi lehetett a motivációja Hindynek?

FAZEKAS CSABA: Talán az egész történet legérdekesebb, leginkább elgondolkoztató vonatkozása ez. Adott egy legfeljebb közepes képességekkel rendelkező újságíró, akinek egyetlen önálló cikkét sem ismerjük, vagyis legfeljebb névtelen jegyzetek illetve a lapkiadással járó szervezési, esetleg olvasószerkesztői feladatok fűződtek nevéhez. Ugyanakkor markáns politikai álláspontja van, ami tipikus anti-vélemény, vagyis sokkal inkább utálja az általa nem kedvelt közéleti személyiségeket, mint amennyire megalapozott véleménnyel (vagy egyáltalán: ismerettel) bír a sajtójaként feltüntetett nézetekről, ráadásul mindezt érzelmi alapon közelíti meg. Úgy érzi, neki joga, sőt kötelessége, hogy valamit tegyen a liberálisokkal szemben, s számára az éjszakai falmázolás, névtelen levél írogatás eszközeit a „szent” politikai cél szentesíti. Érdekes

újságírói szerepfelfogás: nappal konzervatív lapot szerkeszt, éjszaka a vezető liberális publicista házfalára mázsol, s jellemében e két dolog nemhogy megfér, kifejezetten erősíti egymást. Ráadásul jelzi, hogy mennyire heterogén volt a konzervatívok tábora, s ahogy a liberálisokat megbuktató megyegyűléseken a kormányzat hívei gyakran a leitatott, tudatlan kisnemességre támaszkodtak, valami hasonló oka lehet annak, hogy a katolikus püspöki kar által pénzelt politikai lap munkatársai között ilyen, finoman szólva nem épp emelkedett jellemek is feltűnhettek.

Hogy merült fel a pletyka, hogy Kossuth megválna a Pesti Hírlaptól?

FAZEKAS CSABA: Ez megint csak a modernnek tekinthető politikai marketing része. Kossuthnak nemcsak a politikai nézeteit teszik ki támadásnak, hanem a személyét is megpróbálják lejáratni, ezért terjesztik róla, hogy több pénzért hajlandó újságírói tehetségét más irányzatú lap szolgálatába állítani. Ezzel vélték lejáráthatónak Kossuthot, továbbá hiteltelenné tenni az általa a *Pesti Hírlap* hasábjain közzétett politikai álláspontokat is, mondván szerzőjüket a megfogalmazáskor csak a tiszteletdíjban testet öltő anyagi megfontolások vezették, nem belső meggyőződés. (Nem véletlen, hogy 1844-ben a kormányzat ugyanehhez az eszközhöz nyúlt, amikor kivették a kezéből a szerkesztést.) Kossuth 1841-ben nem véletlenül háborodott fel a feltételezésen, egész pályafutása bizonyítja, hogy politikai elvei tekintetében nem volt megvesztegethető.

Miért erőltette Kossuth a védvámokkal kapcsolatos politikát?

KALLA BEÁTA IMOLA: Egyértelműen a gyenge hazai ipar védelmének lehetőségét látta ebben az eszközben az örökös tartományok fejlett iparának versenyétől, a hazai iparfejlődést ellehetetlenítő konkurenciájának hatásától.

Foglalkozott Kossuth a mezőgazdaság és az ipar kapcsolatával, például előbbi iparosításának alternatívájával?

KALLA BEÁTA IMOLA: Igen, nagyon sokat. Kezdetben úgy gondolta, hogy csak a mezőgazdaságban termelt felesleget lehet iparosításra fordítani. Ezt is oly módon, hogy a mezőgazdaság számára fontos szerszámokat, gépeket kell a hazai iparnak előállítania. A mezőgazdaság iparosításából származó felesleget pedig vissza kell forgatni az ipar fejlesztésére.

Kossuth egyik híres mondása szerint az ország ipar nélkül félkarú óriás. Hogy kapcsolódott ez a védvámok kérdéséhez?

KALLA BEÁTA IMOLA: Kossuthnak ez a nézete már Friedrich List művének megjelenése után alakult ki, mikor maga is azt vallotta, hogy önálló, hazai ipart kell teremteni. Ezért óvta annyira a legapróbb kezdeményezést is.

FAZEKAS CSABA: Kossuth nemzetgazdaságban gondolkodott, ennek ügyét pedig szorosán a polgári átalakulás ügyével kapcsolta össze. Ez a kapcsolat a 19. század első felében egyértelmű és kézenfekvő társadalmi és politikai hatásokkal rendelkező gazdaságpolitikai felfogásnak számított.

PAJKOSSY GÁBOR: Még egy dologra hívnám fel a figyelmet: a korabeli Magyarországon a népesség 90 %-a mezőgazdasággal foglalkozott. Vagyis jelentős és erős pozíciókkal rendelkező agrárnépességű országban kellett iparfejlesztésről gondolkodnia.

(Lejegyezte: Kalla Beáta – Fazekas Csaba)

Képek a konferenciáról

Pajkossy Gábor

Jakab Zsuzsa

A hallgatóság

(A fényképeket a *MERt.* c. lap szerkesztősége bocsátotta rendelkezésünkre. Ezúton is köszönjük! *A Szerk.*)

FÜGGELÉK

Újabb adatok Kossuth Lajos házasságkötéséhez*

A 2002-es Kossuth-bicentenáriumi sorában tartott számos konferencia egyik legérdekesebb, tematikus rendezvényének anyaga 2005-ben látott napvilágot.¹ Ebben e sorok írója önálló tanulmányban próbálta összefoglalni Kossuth házasságkötésének történetét és historiográfiáját,² de a témával a kötet több tanulmánya is foglalkozott.³ Az ismertetések általában különböző szempontúak, bár vannak átfedések, és eltérő nézőpontú megítélések is.

A Kossuth-házasság történetének e helyütt legfeljebb rövid összefoglalásra vállalkozhatunk. Az evangélikus Kossuth és menyasszonya, a katolikus Meszlényi Terézia egyik első áldozata lett a magyar püspöki kar 1840 júliusában foganatosított, a vallás ügyéről szóló 1791/26. tc. 15. §-át (újra)értelmező intézkedésének, miszerint a vegyes házasságok kötését a katolikus papok csak akkor részesíthetik szabályos egyházi áldásban, ha a protestáns férj a születendő gyermekekkel kapcsolatban reverzalist ad. Amennyiben az erre nem hajlandó, a pap csak az ún. „passiva assistentia” eljárása keretében tudomásul veheti, viszont mindenképp törvényesnek tekinti a frigy létrejöttét. Mindez a vármegyékben nagy egyházpolitikai vihart kavart, hiszen az ellenzéki és liberális közvélemény törvénytelennek minősítette a papság eljárását, és több helyen a papok perbe fogása mellett döntött. Pest is hozott ilyen értelmű határozatot 1840 augusztusában, amelyet Kossuth 1841. január 9-én (Feichtinger Domokos pest-belvárosi plébános passzív asszisztenciája mellett lebonyolított) házasságkötése után az országosan ismert ellenzéki lapszerkesztő esetében foganatosítani is kívánt, Kossuth liberális elvbarátainak a vármegyéhez intézett beadványa nyomán.

Az említett kötetben FABINY TIBOR ismertette Kossuthnak a házasság időpontja és a kihirdetése ügyében Székács József pesti evangélikus lelkészhez intézett levelét, közölte az áldásmegtagadás ügyében készült említett beadványt, Kossuth gyermekeinek születésével kapcsolatos körülményeket, valamint tényként azt – az általam vitatható hitelességűnek tartott – történetet, miszerint Kossuth apósa, Meszlényi János a kisdémi birtokhoz tartozó csárdapusztai kápolnában gondoskodott arról, hogy katolikus áldásban is részesüljön az ifjú pár.⁴ Fabiny Tibor a vonatkozó dokumentumokat az

---

* Készült a Széchenyi István Ösztöndíj támogatásával.

¹ Kossuth és az egyházak. Szerk.: KERTÉSZ BOTOND. Bp., 2004. [2005.] (Evangélikus Gyűjteményi Kiadványok, I.)

² FAZEKAS CSABA: Kossuth Lajos házasságkötésének ügye a vegyes házasságokkal kapcsolatos egyházpolitikai vitában (1840-1841). In: Uo. 70-106. p.

³ FABINY TIBOR: Az evangélikus Kossuth. In: Uo. 9-42. p.; ZAKAR PÉTER: „Édes anyánk, ki a földön vagy.” Kossuth Lajos egyházpolitikai nézetei. In: Uo. 43-61. p.; ERDMANN GYULA: Lapszerkesztő, újságíró – a reformellenzék organizátora. In: Uo. 140-156. p.

⁴ Uo. 16-17. p. A történetírásunkban és a Kossuth-életrajzokban csupán az 1990-es években felbukkant csárdapusztai esketésről állásponturnk: Uo. 85-85., 103. p. Megjegyezzük, újabb sajtócikkek is tényként közlik a csárdapusztai esketés történetét, ráadásul egy alkalommal for-

Evangelikus Élet 1942. és 1956. évfolyamaiban megjelent forrásközlésekből merítette, melyek korábban az én figyelmemet elkerülték, bár más kiadásokból ismertek voltak. Megjegyzem, a vármegyei beadványban Feichtingerre panaszt tevők úgy fogalmaztak, hogy a plébános „hidegen és hivatalosan, mint egy megyei currens” tevékenykedett a „szertartásnál”, pontosabban a szertartás helyett, bár a Fabiny-tanulmány szövegében ez „mennyei currens”-ként jelenik meg, s a tördelésnél tanulmányom vonatkozó idézeténél is sajnós „mennyei” lett az általam eredetileg használt „megyei”-ből.⁵ ERDMANN GYULA részletesen ismertette a vegyes házasságok 18. századi jogtörténeti előzményeit, a vonatkozó egyházpolitikai konfliktus kibontakozását az 1830-as években (a reformországgyűléseken, a Scitovszky János rozsnói illetve Lajcsák Ferenc nagyváradai püspökök passiva assistentiával kapcsolatos rendelkezéseit, vármegyékkel való első konfliktusait), valamint a *Pesti Hírlap* 1841-es számaiban megjelent, az áldásmegtagadó papok ügyében intézkedő illetve az ügyben állást foglaló megyékből kapott tudósításokat, egészen Lonovics József csanádi püspök római útjáig illetve a konfliktust időlegesen lezáró 1843–44-es országgyűlésig.⁶ ZAKAR PÉTER tanulmányának vonatkozó lapjain mind a korábbi szakirodalomhoz, mind az általam összegyűjtöttekhez képest új forrásokat vonultatott fel. Az Esztergomi Prímási Levéltár „Acta Vicariatus” állagában fellelt dokumentumaiból kiderül például, hogy Kossuth javaslatot tett Feichtingernek arra, tartsák a passiva assistentia szertartását Meszlényi Terézia szállásán, a pap azonban – a püspöki kar instrukcióinak megfelelően – a paplakhoz, mint helyszínhez ragaszkodott stb. Az esztergomi érsekség vikáriusának Feichtingerrel és Kopácsy József esztergomi érsekkel folytatott levelezésből számos újabb részlet válik konkrétabban ismertté, például, hogy Kopácsy jóváhagyta papjainak eljárását stb.⁷

Tanulmányunk megjelenése után az Esztergomi Prímási Levéltár további állagában újabb, Kossuth Lajos házasságkötésére vonatkozó dokumentumokra bukkantunk, melyeket alábbiakban közzéteszünk.⁸ Köztük egy eredeti, eddig ismeretlen Kossuthlevél is található, melyet Feichtingerhez intézett. (Ld. I. sz. dokumentum.) Kossuth a megalázó esküvői szertartás után 5 forintot akart stólapénné gyanánt juttatni az egyháznak, de megragadta az alkalmat arra, hogy önérzetesen („férfias őszinteséggel”) véleményét mondjon a plébános „szeretetlen, gúnyos” eljárásáról, kifejtve, hogy a megszo-
kottnál több bőkezűsége tőle ne számítsanak. Fontos adalék továbbá Kossuth közéleti tevékenységének megítéléséhez is, hogy biztosítani kívánta a papot arról, hogy személyes sérelmén túl kíván lépni, nem akar abból közügyet csinálni. Feichtinger tudomására hozta ugyanakkor, hogy tanúi „polgári kötelességüknek érezték”, hogy a vármegye elé terjesszék az ügyet. (Így a plébános erről hamarabb értesült, hiszen Kossuth levelére január 13-án már válaszolt is, míg az ellene a vármegyéhez intézett feljelentés

---

rásként még e sorok – egyébként ellentétes álláspontot elfoglaló – írójának írását is megemlítik: MÓSER ZOLTÁN: Kossuth, Meszlényi Terézia és Szent Ágoston. In: *Új Ember*, 2006. február 19. [Új Ember Online: <http://ujember.katolikus.hu> – 2006. május.]

⁵ I.m. 85. p.

⁶ I.m. 148-152. p.

⁷ I.m. 48-50. p.

⁸ Esztergomi Prímási Levéltár, Kop. Cat. 39. 1263. r.sz. (IV. sz. cs.) sz.n. (36-37. t. között)

csak másnap, 14-én kelt.) „Én az elkövetkezendő kellemetlenségeknek oka nem vagyok” – zárja sorait, s ezt Kossuth komolyan is gondolta. Bár lapjában tág teret adott a vegyes házasságok áldásmeztágadásával kapcsolatos megyei tudósításoknak, maga egyetlen vezércikket sem szentelt a közéletet 1841-1842 folyamán felkorbácsoló témának, véleményét szerkesztői lábjegyzetekbe sűrítette legfeljebb, illetve megyegyűlési viták alkalmával adott hangot annak. Mindennek oka nyilvánvalóan az volt, hogy magánéletét mindenképp el akarta választani attól, hogy közeleti állásfoglalásával összefüggésbe hozható legyen, továbbá joggal feltételezhetjük, hogy a polgári átalakulás folyamatának aktuális állapotában a vegyes házasságokkal kapcsolatos egyházpolitikai kérdéseknek fontos, ám nem elsődleges szerepet tulajdonított.⁹ Feichtinger másnap pár soros levélben visszaküldte Kossuth pénzét, mondván, hogy az „efféle köteles eljárás”-ért szolgáltatási díjat nem számítanak fel. (II. sz. dokumentum.)

A vármegye a január 14-én kelt panasztétel nyomán az aznap tartott megyei kisgyűlésben Feichtinger hivatalos figyelmeztetése („megintése”) mellett döntött, ahogy a korábbi hasonló esetekben is. (III. sz. dokumentum.) A kirendelt főszolgabíró és megyei esküdt meg is próbálta átadni az alispáni intést, azonban nem járhattak sikerrel. (IV. sz. dokumentum.) Feichtinger – az egyháziak általános álláspontjának megfelelő módon – ugyanis már ekkor kijelentette, hogy az esketést kizárólag egyházi belügynek tekinti, a vármegye joghatóságát pedig semmilyen vonatkozásban nem ismeri el.¹⁰ Érdemes megjegyezni, hogy az általa követett eljárás igazolására egyaránt felhozta belső meggyőződését, valamint a „felsőbbi rendelkezés” rá nézve kötelező előírásait. Mindezt Feichtinger Dubraviczky Simon alispánhoz küldött részletesebb levelében is kifejtette, amelyet a forrásaink között a plébánoshoz intézett, annak perbe fogásáról tájékoztató leirat zár. (V-VI. sz. dokumentum.)

A peres eljárás későbbi részleteire ezúton nem térhetünk ki,¹¹ mindenesetre a különböző állagokból előkerülő újabb dokumentumok azzal a reménnyel kecsegtetnek, hogy Kossuth házasságkötésének és a vonatkozó egyházpolitikai kapcsolódások történetét egyre teljesebb körben ismerhetjük meg.¹²

---

⁹ Ld. minderről: FAZEKAS i.m. 94-96. p.; ill. szintén e sorok írójától: Adalékok Kossuth Lajos egyházpolitikai nézeteihez. In: A Wesley János Lelkészképző Főiskola Évkönyve, 2006. (megjelenés alatt)

¹⁰ A január 24-én kelt alispáni levélre ill. Feichtinger válaszára ld.: FAZEKAS i.m. 85. p.; ill. említi még: VÁRNAI SÁNDOR: Kossuth és az egyház. In: *Protestáns Szemle*, 1894. 292-304. p., 298. p.

¹¹ Ld. FAZEKAS i.m. 86-92. p.

¹² Vö. FAZEKAS i.m. 92. p., 94. sz. jegyz.

DOKUMENTUMOK

I.

Főtisztelendő Prépost úr!

Ügykeztem megtudni, mennyit tesz a rendszerint megszabott stóla, mert eléggé méltányosnak hiszem főtisztelendő úr ítéletét igen természetesnek találni, hogy azon szeretetlen, gúnyos, lealázni akaró papi foglalatosságért, melyben Főtisztelendő úrtól múlt szombaton estve részesültem, a szoros kötelességen túli bőkezűsége hajlandóságot nem érezhetek. – De nem tudhattam meg, mennyi a szabott esketési díj, s ha ezt az ide zárt bankjegy nem ütné föl, nem fogok késni azt kipótolni.

Egyébként Főtisztelendő Úr szeretetlen bánás módját férfias őszinteséggel viszonozom, s annál fogva becsületesre biztosítom Főtisztelendő urat, miként én igen óhajtottam volna, hogy bármennyire bántott legyen is a dolog, róla többé soha szó ne legyen; de a jelenetet szemmel látott tanúk polgári kötelességöknek ismerték a nemes vármegyének felőle jelentést tenni. Én az elkövetkezendő kellemetlenségeknek oka nem vagyok.

Költ Pesten, január 12. 1841.

Főtisztelendő Prépost úrnak

alázatos szolgája,
Kossuth Lajos m.p.

[Külzet: Főtisztelendő Prépost Apát és Pestbelvárosi Plébános Feichtinger úrnak Helyben]

II.

Tekéntetes Tábla Bíró Úr!

A hozzám utasított levelébe zárt 5 fr. bankjegyet tsupán és azért, minthogy efféle köteles hivatalbeli eljárásunknak semmi díjja, vissza küldöm.

Költ Pesten, 1841ik Januarius 13án.

Tettes [= tekintetes] Tábla Bíró Úrnak alázatos szolgája, Feichtinger Domokos m.k. Aszód Sz. kereszti Prépost, Pest Belváros Plébánus.

Tekéntetes Kossuth Lajos Tábla Bíró Úrnak
Helyben

Ajánlom hivatalbeli szolgálatomat a Főtisztelendő Úrnak!

Táblabíró Fáy András, gróf Ráday Gedeon, táblabíró Szombathelyi Antal és Szentkirályi Móric urak – mint Kossuth Lajos és Meszlényi Terézia kisasszony jegyesek egybekelésére meghívott tanúk – tekintetes Pest megye rendeinek panaszképp adták elő, miképp Főtisztelendő Úr a nevezett jegyeseket a minden jelen voltak botrányára a r.[ómai] katolika egyház szokott szertartásai elmellőzésével paplaka egyik mellékszobájában akképp eskette egybe, hogy tőlök a r.[ómai] katolika hit tanjai szerint e sakramentomi kötésnél nélkülözhetlen áldást megtagadta.

Mivel pedig honi élő törvényeink, jelesen pedig az 1791. évi 26. cikkely világosan rendelné, hogy a vegyes házasságoknak a római katolikus lelkész előtt kellenék köttetni, s azok ellenében bármely akadályt gördíteni tilos legyen.

Annálfogva nemes Pest megyének közelebb múlt 1840. évi 6470. számú végzése erejével¹⁴ az 1647. évi törvénycikkely rendelete szerint ezennel törvényszerűen megintem a Főtisztelendő Urat, hogy panaszlott esketési eseményt általa legjobban esmért úton helyrehozni, s ekképp kérdéses panaszt jelen törvényes intést végrehajtó törvényes bizonság előtt megszüntetni törvényes köteletségének tartsa. Többire e törvényes intés következményét kézhez adásától számitandó 15 nap alatt váróan
vagyok

a főtisztelendő úr hivatalbeli szolgálja,
Dubraviczky Simon
T. Pest megye alispánya

Pesten január 24-én, 1841.

[külzet] Főtisztelendő prépost Feichtinger Dominicus úrnak, Szabad Királyi Pest Belvárosi egyház lelkészének, ezen intó levél törvényesen adassék, Pesten.

¹³ Az iratok között másolatban található. Az eredetivel való egyezést Kántz Lázár, az esztergomi érseki szentszék jegyzője március 7-én igazolta.

¹⁴ A vármegye 1840. november 17-i közgyűlésén hozott határozatra utal, mely az addig felmerült áldásmegtagadási esetekben döntött az érintett plébánosok megintéséről. Vö. FAZEKAS i.m. 82-83. p.

IV.

Alól írottak bizonyítjuk, hogy ezen intő levélnek valóságos eredeti mását, a túlsó lapon címzett Főtisztelendő Feichtinger Domokos Belvárosi lelkész és Prépost úrnak az alább írt helyen és napon és esztendőben személyesen kezéhez szolgáltatott legyen. Ezen alkalommal a tisztelt Lelkész Úr kinyilatkoztatta, hogy amit a feladott esetkor tett, azt tulajdon meggyőződése szerint, és felsőbbi rendelkezések következtetésében tette, s már most azon ha kívánna is változtatást tenni, nem tehet, egyéb eránt az összeeskettetés egyházi szertartása tárgyát csupán egyházi rendelkezés alá tartozónak vélvén és tartván, bármely igen tisztelje is a T. vármegyének törvényhatóságát, mégis azt az egyházi dolgokban bírójának meg nem ösmerheti.

Melyekről kiadtuk ezen bizonyító levelünket.

Költ Pesten, januárus 28-án 1841.

Zlinszky János főszolgabíró m.k.

Simonyi József m.k. esküdt

[külzet] Főtisztel. Prépost Feichtinger Domokos úrnak szab. kir. Pest Belvárosi egyház lelkészének jelen törvényes idézmény törvényesen adassék.

Pesten.

V.

Tekintetes Al-Ispány Úr!

Folyó évi január 24-én költ, s ugyanazon hó 28-án tettes [= tekintetes] Zlinszky János és Simonyi József urak által kezemhez szolgált abbéli hozzám intézett hivatalos levele, melyben engem meginteni méltóztatott, hogy azon esketési eseményt, mely ugyan e folyó évi január 9-én Kossuth Lajos úr és hitvese – született Meszlényi Terézia kisasszony – között történt, általam legjobban esmert úton helyrehozni s ekképp az ellenem tett panaszt – az intést végrehajtó törvényes bizonyosság előtt – megszüntetni törvényes kötelességemnek tartsam, van szerencsém azon tisztelettel, mellyel a tekintetes nemes vármegye és tettes [= tekintetes] uraságod hivatala iránt tartozom, odanyilatkozni, hogy minekutána azokban, mik lelkészi hivatalom kötelességeihez és a szentségek kiosztásához tartoznak, honi élő törvényeink szerint is egyedül törvényes egyházi elöljáróimtul függenék, és a fenn említett jegyesek házassági egyezkedéseknek elfogadásánál semmit – ami az 1791/26. tc. által parancsoltatik – el nem mulasztottam volna, azon felül pedig valamit tennem keresztény katolika hitvallásomnak elvei nem engednék, annálfogva kötelességemet híven és pontosan teljesítvén, lelkiismeretem bizonyítása szerint semmit sem tudok, mi az érintett valóságos és törvényes házassági kötésnél hiányozna. Ha mindazonáltal Tettes [= tekintetes] Alispány úr ítélete szerint a kérdéses vegyes házassági kötésnél valamit elmulasztottam volna, köteles tisztelettel odautasítom Tettes [= tekintetes] Uraságodat, hogy annak szükséges orvoslását törvé-

nyes egyházi előjáróimnál, kiktől az efféle tisztán egyházi ügyekben függök, méltóztassák keresni.

Maradván egész tisztelettel

Pesten 1841-i február 9-én

Tekintetes Alispány Úrnak

kész köteles szolgálója,
Feichtinger Domokos m.k.
Aszód Sz.kereszti Prépost és Pest belvárosi plébánus

VI.

Ajánlom hivatalbeli szolgálatomat Főtisztelendő prépost úrnak!

Élénk emlékezetében fog lenni azon esemény, miképp evang. ágostai hitvallású Kosuth Lajos urat római katolika jegyesével, Meszlényi Terézia kisasszonnyal folyó évi januárus 9. napján tulajdon paplaka egyik szobájában, akképp eskette össze, hogy nemcsak a házassági kötéseknel gyakorlatban lévő szertartásokat elmellőzte, hanem tőlök a r. katolika hitvallás tanjai szerint érintett kötéseknel nélkülözhetetlen papi áldást is megtagadta.

Miután pedig főtisztelendő úr a túlsó lapon ./ alatt foglalt intő levél¹⁵ tartalma szerint a kérdésben forgó házassági kötés körül elmulasztottak helyrehozására már törvényesen is megintetett, s mégis azt semmi – mint a vegyes házasságok kötése az 1791. évi 26. törvénycikkely által törvényesített lelkész, nemcsak elmulasztotta, hanem a törvényes intésre adott nyilatkozása szerint, a most érintett törvénycikkely keletkezése oltá fenn állott törvényes gyakorlat ellenére a kipótolandókat kipótolni vonakodék, sőt a nemes megyének a szóban vett kérdés feletti intézkedési és személye feletti bírászkodási jogát az 1647. évi 14. világos törvény ellenére megesmerni nem akarja.

Annálfogva nemes Pest megye főügyvédjének, Egresi Galambos Sámuel úrnak, az imént érintett törvényekben és nemes megye folyó esztendei 821. és közelebb múlt évi 4839. számok alatt költ közgyűlési végzéseiben¹⁶ alapított kívánsága szerint fent írt esemény törvényszerűleg leendő megvizsgálása és a Főtisztelendő Úr ellen e végből indítandó per felvételére s a körülményekhez képest végső eldöntésére ezennel határnapul rendelem folyó évi március hónap 22. napját s több, utána következő törvényes napokat, mely napon nemes Pest megyének szabad királyi Pest városában tartandó s az idézett 1647. esztendei 14. törvény értelmében alakult törvényszéke előtt megjelenni s

---

¹⁵ Ld. III. sz. dokumentum.

¹⁶ A vármegye 1841. január 14-i kisgyűlésén illetve 1840. augusztus 27-én keletkezett határozatáról van szó. Vö. FAZEKAS i.m. 85. p.

jogaira ügyelni el ne mulassza, mindenesetre azt teendvén törvényszék, mit a törvény s törvényes rend hozándnak magokkal.

Maradván
Pesten március 1. napján 1841.

Főtisztelendő Prépost úrnak hivatalbéli szolgálja,
Dubraviczky Simon m.k.
T. Pest megye E.[lső] Alispánya

Közli: Fazekas Csaba

TARTALOM

Előszó	3
Pajkossy Gábor: Kossuth felirati beszéde és az 1848-as monarchiai forradalmak	5
Fazekas Csaba: A Kossuth-Hindy-affér	12
Jakab Zsuzsa: Kossuth Lajos, a magánember	24
Kalla Beáta: A határkérdés alternatívái a <i>Pesti Hírlap</i> hasábjain	27
Hozzászólások, kérdések	34
Képek a konferenciáról.....	41
Függelék. Újabb adatok Kossuth Lajos házasságkötéséhez (közli: Fazekas Csaba).....	44